

SANASTOKESKUS TSK • TERMINOLOGICENTRALEN TSK

Geoinformatiikan sanasto,
heinäpuheita yliopistoista,
Virpi Kalliokuusi,
Nordterm 2005,
FIT 2005,
Tekstien arki,
älylehti, älyruutu...

3 | 2005

TERMINFO

THE FINNISH TERMINOLOGY CENTRE TSK

TERMINFO

26. vuosikerta • numero 3 | 2005

JULKAISIJA Sanastokeskus TSK ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIIHTEERI Anu Ylisalmi
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Marja Hamilo, Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Arto Leinonen, Ari Muhonen, Matti Ojala, Ari Penttilä, Mikael Reuter, Seija Suonuuti
PAINOPIAIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2005
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
faksi (09) 5421 0170
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
<http://www.stellatum.fi>

TILAUSHINNAT SUOMESSA
Terminfo ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Kestotilaus (laskutusväli 6 kk) 2 x 19 €, yhteensä 38 €
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 35 €
Määräaikaistilaus (12 kk) 39 €
Irtonumero 10 €

TILAUSEHTO
Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjakso kerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 €. Tilausehdot löytyvät lehden jokaisesta numerosta. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oy:n ulkopuolelle.

IRTONUMEROMYYNTI
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Asiakkaalle asiakkaan kielellä <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Virpi Kalliokuusi – TSK:n ystävä kustannusalalta <i>Terhi Lammi</i>	4
Sijainnin määräytyksestä paikkatietopalveluihin – geoinformatiikan sanastoa suomeksi <i>Lena Jolkkonen & Mari Junkkari</i>	7
Kääntäjät koolla Tampereella <i>Sirpa Suhonen</i>	10
Nordterm 2005 – sanat vs. termit <i>Anu Ylisalmi</i>	12
Heinäpuheita ja puuta heinää yliopistosta <i>Krista Varantola</i>	17
Master Translator Pro – termityötä tukeva käännösmuistiohjelma <i>Reija Becks</i>	18
Termiharava	19
Kirjallisuutta	20
Summaries	23

Lukijapalautetta voi lähettää Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/fi/ti>

SANASTOKESKUKSEN YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
<http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Asiakkaalle asiakkaan kielellä

Suomalaiseen ajattelutapaan sopii hyvin se, että asiakasta palvellaan asiakkaan omalla kielellä. Meidän on luonteavaa ajatella, että kauppvoja syntyy paremmin, jos asiakas saa palvelua omalla äidinkielellään ja näin ymmärtää, mistä on kyse. Kaupanteossa ei aina ole kyse silkasta kielen teknisestä osaamisesta ja ymmärtämisestä, vaan kieleen liittyy myös paljon tunteita. Tuotteen lisäarvo muodostuukin asiakkaan omalla äidinkielellään saaman palvelun luomasta myönteisestä tunne-elämyksestä.

Kokemukseni mukaan pienten kielten edustajat ovat usein herkempiä tälle asialle kuin valtakielten edustajat. Pienen kielen edustaja ei odota, että muut opettelisivat hänen kieltään, vaan hän opettelee itse muiden kieliä. Suomessa opiskellaan paljon kieliä, sekä koulussa että vapaa-ajalla. Tällaiset asenteet ja rakenteet periytyvät. Kielitaidon kartuttamiseen ei välttämättä tarvitse liittyä mitään ideologiaa tai rakkautta kieliin, vaan realisti tajuaa, että kielitaito tuo kilpailuedun ja kilpailuetu tuo rahaa.

Erityisesti pienillä kielillä on käyttöä erikoisalojen monikieliselle sanastotyölle. Asiakkaan palveleminen hänen omalla kielellään on helpompaa, kun alan keskeisen termistö löytyy kootusti sanastosta. Termin nopea löytyminen säästää paljon aikaa ja rahaa. Tämä tehokkuus jo itsessään edistää sanastotyötä tekevän yrityksen kilpailukykyä. Tämän ymmärtäminen selittää varmasti omalta osaltaan, miksi monet menestyvät kansainväliset yritykset tekevät sanastotyötä. Kokemukseni mukaan sanastotyön kysyntä ei suinkaan ole hiipumassa. Kansainvälinen maailmamme, joka on tietoa tulvillaan, tarvitsee sanastotyötä enemmän kuin koskaan.

Oman äidinkielen arvostaminen ja vaaliminen eivät ole ristiriidassa monikielisuuden kanssa, eikä joko-tai-asetelmasta ole tässä hyötyä kenellekään. Sekä oman äidinkielen että vieraiden kielten hyvä kielitaito antaa edellytykset erilaisen tilanteiden hallintaan. Eri tilanteissa käytetään kielen eri tyyllilajeja ja oikean tyyllilajin löytäminen on tärkeää.

Tiukasti omassa ammattikielessään ja termistössään pysyttelevä asiantuntija ei välttämättä voi odottaa saavansa suurta ymmärrystä ammattikuntansa ulkopuolella. Tämä koskee kaikkia ammattilaisia, myös terminologeja. On mahdotonta levittää tietojaan tai markkinoida tuotteitaan, ellei selväkielisesti pysty selittämään, mistä on kyse. Termistön osuus suurelle yleisölle tuotettavissa teksteissä oli Nordtermin kurssin aiheena Reykjavikissa kesäkuussa. Siitä ja Nordterm 2005:n muusta annista kerromme tässä Terminfon numerossa (s. 12).

Värikkäitä syksyn päiviä!

Lena Jolkkonen

Lena Jolkkonen
lena.jolkkonen@tsk.fi
päätoimittaja

Virpi Kalliokuusi – TSK:n ystävä kustannusalalta

Terhi Lammi

4

Virpi Kalliokuusi on toiminut vuodesta 2001 alkaen Gummeruksen sana- ja kielenkirjaosaston kustannuspäällikkönä. Sitä ennen hän työskenteli yhdentoista vuoden ajan silloisessa Tekniikan Sanastokeskuksessa ja on nyt Sanastokeskuksen henkilöjäsen.

Kieltenopiskelijasta tuli terminologi

Kielet ovat aina kiinnostaneet Virpi Kalliokuusta, ja siksi hän lähtikin Helsingin yliopistoon opiskelemaan pääaineenaan romaanista filologiaa eli ranskaa. "Kielet olivat aina olleet helppoja, ja lukioaikana ranska alkoi tuntua sellaiselta, että tätä voisi opiskella enemmänkin. Ajattelin ryhtyväni kielenopettajaksi, enkä muita vaihtoehtoja oikeastaan miettinytkään, vaikka äiti yrittikin ehdottaa lääkärin tai hammaslääkärin uraa", Kalliokuusi muistelee.

Yhden lukuvuoden Kalliokuusi vietti vaihto-opiskelijana Ranskassa Toulousen yliopistossa, jossa omat opinnot saivat uuden suunnan. Paikallisten opettajien järjestämät yleisen kielitieteen kurssit olivat niin mukaansatempaavia, että jo aikaisemmin aloitetut kasvatustieteen opinnot saivat jäädä, ja yleisestä kielitieteestä tuli toinen sivuaine. Toisena sivuaineena hän opiskeli englantia. "Suoritin yliopisto-opinnot pitkän kaavan mukaan ja valmistuin vasta 1989. Opiskeluaikana en juurikaan tehnyt oman alan töitä, mutta melkein heti valmistuttuani pääsin TSK:lle töihin. Aloitin siellä määräaikaisena työntekijänä asuntorakennussanastohankkeessa vuonna 1990", Kalliokuusi kertoo.

TSK:sta Gummerukseen

"Tutustuin Gummerukseen TSK:n ympäristösanastoprojektin yhteydessä, ja vuonna 2001 sanakirjaosaston silloinen kustannuspäällikkö otti yhteyttä ja kysyi, olisiko kiinnostunut työskentelemään täällä. Siinä vaiheessa olin jo ollut TSK:ssa aika kauan ja ajattelin, että olisi kiva kokeilla muutakin, niinpä lähdin kustannusalalle. Edelleen tunnen kuitenkin itseni terminologiksi", Kalliokuusi nauraa.

Gummerus on Suomen vanhin yhtäjaksoisesti toiminut yleiskustantamo. Gummerus-konserniin kuuluu lisäksi Jyväskylässä toimiva kirjapaino. Gummerus kustantaa kotimaista ja suomennettua kaunokirjallisuutta,

Virpi Kalliokuusi on Sanastokeskuksen henkilöjäsen.

lasten- ja nuortenkirjoja, tieto- ja harrastekirjoja sekä sana- ja kielenkirjoja. Lisäksi Gummerus julkaisee pokkareita omissa nimissään ja Loiston kautta. Ajatus Kirjat on Gummeruksen sisällä toimiva itsenäinen kustannusyksikkö, joka julkaisee tietokirjallisuutta. Gummerus on Suomen neljänneksi suurin kustantamo ja henkilökuntaa siellä on kaikkiaan noin 30.

Sana- ja kielenkirjaosasto julkaisee pääasiassa sanakirjoja ja lisäksi aikuis- ja itseopiskeluun tarkoitettuja kielioppaita ja -kursseja, mutta ei koulujen opetussuunnitelmiin sidottuja oppikirjoja. Gummerus on kustantanut kielen kirjoja 1990-luvun alkupuolelta lähtien, ja toiminta on koko ajan lisääntymässä. "Sanakirjapuolella merkittävimmät kustantajat ovat WSOY ja Gummerus, muiden kustantamoiden sanakirjavalikoima ei ole yhtä laaja ja monipuolinen. Sen sijaan muun kirjallisuuden kustantamisessa pienkustantamoja on mukana huomattavasti enemmän."

Kustannuspäällikön työ monipuolista

Kustannuspäällikkönä Virpi Kalliokuusi vastaa sana- ja kielenkirjojen kustannusohjelman suunnittelusta. Kus-

tannuspäätökset tehdään yhdessä tietokirjojen kustannusjohtajan ja muiden johtohenkilöiden kanssa. Kallio-kuusi valvoo kirjahankeiden etenemistä, opastaa kirjojen tekijöitä ja miettii sisältökysymyksiä yhdessä heidän kanssaan. "Kustannettavaksi valitaan kirjoja, joilla uskomme olevan kysyntää. Osittain ideat tulevat kentältä hyvän myyntiorganisaatiomme kautta, toisinaan taas meillä on täällä idea, jota ryhdymme kokeilemaan. Useimmiten kirjat menevät hyvin kaupaksi, aina eivät, ja se on tietysti sitä normaalia riskiä, joka kuuluu kustantamiseen."

Kustannuspäällikön työtehtävät vaihtelevat paljon sen mukaan, mikä aika vuodesta on menossa. Kevätkausi on sanakirjaosastolla kiireistä aina kesälomien alkuun saakka, koska uudet sana- ja kielenkirjat pyritään saamaan myyntiin koulujen alkuun mennessä. Silloin kustannuspäällikkö osallistuu painoon menevien käsikirjoitusvedosten tarkistamiseen. Joskus taas aika kuluu jonkin tietokantatyön parissa. Syksyllä on sitten enemmän aikaa uusien hankkeiden suunnitteluun ja ideointiin sekä erilaisten selvitysten tekemiseen.

Kalliokuusen mukaan parasta kustannuspäällikön työssä on monipuolisuus. Pienessä toimituksessa pääsee näkemään kustannustoimintaa laidasta laitaan. Kirjahankkeet jaetaan kustannustoimittajan ja kustannuspäällikön kesken, ja yhteistyö on tiivistä. Haastavaksi työn tekee kustantamoiden kova keskinäinen kilpailu Suomen pienistä markkinoista. Kuitenkin työssä saa olla tekemisissä kielen ja kielenkäytön kanssa, ja juuri se on Kalliokuusen mielestä kiinnostavinta. Hän haluaisi itsekkin syventyä tarkemmin sanojen ja ilmausten esittämiseen sanakirjoissa.

Terminologiassa käsitellään erikoiskieliä, leksikografiassa tavallisesti yleiskieltä. Terminologiataustasta on silti Kalliokuusen näkemyksen mukaan paljonkin hyötyä leksikografiatyössä. "Ajattelutapa, suhtautuminen kielellisiin ilmauksiin ja niiden taustalla oleviin käsitteisiin on oikeastaan samanlainen, vaikkakin terminologiassa käsite on ensisijainen ja nimitystä mietitään vasta sen jälkeen. Terminologiassa on myös normatiivinen puoli vahvasti mukana, kun taas sanakirjatyö on lähinnä deskriptiivistä. Molemmissa on kuitenkin taustalla tietynlainen teorianmuodostus, johon koko käytännön työ pohjautuu", Kalliokuusi valottaa terminologian ja leksikografian suhdetta. Hänelle itselleen on ollut työssä apua myös TSK:ssa opitusta projektityöskentelystä. Erityisen tärkeää projektityöskentelytaito on isojen, monivuotisten sanakirjahankkeiden toteuttamisessa. Lisäksi analyyttisyys ja systemaattisuus ovat hyödyllisiä luonteenpiirteitä sanakirjatyössä. "Uskon, että terminologisen

sanastotyön metodeista olisi hyötyä esimerkiksi kenelle tahansa tietokirjojen kirjoittajalle oman alan käsitejärjestelmien paremman hahmottumisen ja sitä kautta saatavan selkeämmän esitystavan ansiosta."

Ajankohtaisia hankkeita

Gummerukselta on piakkoin ilmestymässä *Eka oikea suomen kielen sanakirjani*. Se on ensimmäinen lapsille suunnattu suomen kielen sanakirja, jonka avulla lapsi voi oppia uusia asioita ja uusia tapoja ilmaista itseään sekä opetella sanakirjan käyttöä yleensä. Muita ajankohtaisia hankkeita sanakirjapuolella on muun muassa parhaillaan tekeillä oleva ulkomaalaisille suunnattu suomen puhekielen sanakirja, jossa puhekielisille sanoille annetaan lähivastineet tai selitykset yleiskielellä sekä käyttöesimerkkejä ja merkitystä kuvaavat vastineet myös englanniksi. Ensi vuonna ovat opiskelusanakirjoista uudistusvuorossa ranska ja italia, kun tänä syksynä ilmestyvät englannin, ruotsin, saksan ja espanjan opiskelusanakirjojen päivitettyt versiot.

Viimeisin laaja sanakirjahanke oli *Suuri englanti-suomi-sanakirja*. Se ilmestyi huhtikuussa, ja tätä edelsi kolmen vuoden työ. "Kaikki alkoi Gummeruksen ja Kielikoneen yhteistyöstä. Kielikoneen hallinnassa olevaa englanti-suomi-aineistoa ryhdyttiin laajentamaan, ja samassa yhteydessä tuli mahdollisuus osallistua kansainväliseen EU-rahoitusta saavaan hankkeeseen, jossa kehitettiin uutta elektronista sanakirjakäyttöliittymää. Käyttöliittymä on älykäs, käyttäjän tarpeet huomioonottava, ja Gummeruksen rooli hankkeessa oli siihen sovellettavan sanakirjasisällön tuottaminen", Kalliokuusi kertoo. Sama sisältö on nyt sekä Gummeruksen julkaisemassa kirjassa että Kielikoneen julkaisemassa elektronisessa versiossa.

"Meillä oli palkattuna yksi päätoiminen sanakirjatoimittaja työstämässä aineistoa ja ohjaamassa ulkopuolisia freelance-toimittajia, ja minä junailin kokonaisuutta. Jokaisella toimittajalla oli joku tietty aakkososuus, jota hän kävi läpi. Aineistoa ja käyttöesimerkkejä saatiin sadan miljoonan sanan British National Corpus -tekstietokannasta, joka sisältää sanomalehtitekstejä sekä tieto- ja kaunokirjallisuutta. Erikoiskielisen sanaston osalta tekijöillä oli käytössään luotettavat kirjalliset lähteet, ja lisäksi termit tarkisti erikoiskielen sanakirjoja jo vuosia tehnyt asiantuntija."

Sanakirjatyökalujen uudistus on ollut viime vuosien toinen iso hanke. "Ennen sanakirjan tekijät käyttivät tekstinkäsittelyohjelmia aineiston työstämiseen. Nyt sanakirja-aineistot on muunnettu rakenteisiksi teksti-

tietokannoiksi, ja tekijät pääsevät Internetin välityksellä päivittämään aineistoa. Samaan kokonaisuuteen on liitetty julkaisujärjestelmä, jolla voimme tuottaa taittoteidostot painettavia sanakirjoja varten."

6

Sanakirjahankkeiden eri vaiheet

Nykyään sanakirjahankkeita ei enää juurikaan aloiteta ihan nollasta, poikkeuksena esimerkiksi edellä mainittu lasten sanakirja. Yleensä on jo valmiina ainakin jonkinlaista aineistoa. "Usein projekti lähtee liikkeelle siten, että joku kääntäjä tai kielenopettaja on omaa työtään varten koonnut jonkinlaista sanastoa, ja sitä ruvetaan laajentamaan. Aikoinaan Gummeruksenkin opiskelusanakirjat on aloitettu ilman minkäänlaista pohja-aineistoa, aiheesta kiinnostuneet kieli-ihmiset ovat tarttuneet työhön innokkaasti. Uusimmat versiot kyseisistä sanakirjoista ovat tietysti paljon laajempia", Kalliokuusi selvittää hankkeiden lähtökohtia.

Hankkeet alkavat aina työvaiheiden, aikataulun ja rahoituksen suunnittelulla. Sitten päästään itse hakusana-artikkelien käsittelyyn. Kaikki vanhat artikkelit tarkistetaan, joitakin karsitaan, ja niiden tilalle tulee uusia, sekä käyttöesimerkkejä lisätään. Ensimmäisen läpikäynnin jälkeen tulevassa tarkistusvaiheessa keskitytään joihinkin tiettyihin kohtiin, esimerkiksi termeihin tai johonkin hakusanavalikoimaan. Seuraavaksi siirrytään oikolukemiseen ja ulkoasun suunnitteluun, ja tehdään taittovedoksia, jotka myös vielä täytyy tarkistaa ennen kuin kirja menee painoon.

Sanakirjat menevät edelleen hyvin kaupaksi, myös kirjamuotoiset. Parhaiten myyvät opiskelu- ja taskusanakirjat. "Muutama vuosi sitten arveltiin, että tavallisten sanakirjojen käyttö loppuu kokonaan ja siirrytään sähköisiin sanakirjoihin, mutta näin ei ole käynyt. Näyttää siltä, että opiskelijat käyttävät koulussa ehkä sähköistä versiota, mutta kotona kirjaa, ja toisaalta esimerkiksi ammattikäntäjät käyttävät kirjamuotoisia ja sähköisiä sanakirjoja rinnakkain." Gummerus on toistaiseksi julkaissut vain englannin perussanakirjasta sähköisen version, mutta tilannetta mietitään joka vuosi uudestaan.

"Palautetta sanakirjoista saadaan aivan liian vähän. Yleensä kommentoidaan sitä, että sanakirjasta puuttuu jokin tietty sana, jota käyttäjä tarvitsisi. Tämä onkin suuri haaste sanakirjatyössä, miten vastata erilaisten käyttäjien erilaisiin tarpeisiin. Keskustelua käydään yhdessä, pohditaan perussanaston mahdollisia aukkoja, ajankoh- taista ja erikoiskielten sanastoa, mutta viime kädessä

vastuu on hakusana-artikkelien kirjoittajilla itsellään", Kalliokuusi kertoo. Isoissa sanakirjoissa hakusanavalikoima on tietysti suurempi kuin opiskelusanakirjoissa, ja perussanojenkin käsittely on yksityiskohtaisempaa ja syvällisempää; mukaan otetaan ehkä epätyypillisiäkin käyttöesimerkkejä.

Terminologiasta hyötyä monella alalla

Kalliokuusi pyrkii edelleen seuraamaan Sanastokeskuksen toimintaa ja terminologia-alaa yleensäkin. "Sanastotyöllä vaikutetaan alojen sisäiseen ja ulkoiseen viestintään. TSK:lla on tärkeä tehtävä pitää huolta erikoiskielistä. Toisaalta tämä tapahtuu jäsenistön ja toisaalta eri hankkeiden kautta, kun mukana on ihmisiä, joilla ei ole terminologista taustaa. On tärkeää luoda kontakteja erikoiskielten todellisiin käyttäjiin. On myös vietävä eteenpäin tietoa siitä, mitä erikoiskielet ovat, mihin niitä tarvitaan, ja että omakielisiäkin termejä on syytä kehittää, jotta uusi tieto leviää kaikille eikä pelkästään asiantuntijoille." Kalliokuusen mielestä tietojärjestelmätyössä olisi kovasti apua terminologiasta, erityisesti käsiteanalyysista. "TSK:lla olisi paljon annettavaa myös tietokirjallisuuden puolelle: työn organisointiin ja koostamiseen sekä kielenkäyttöön. Näin TSK voisi laajentaa toimintaansa tuottamiseen, toimittamiseen ja tarkistamiseen. Myös helpolukuseksi tarkoitetun popularisoidun tietokirjallisuuden tekemisessä TSK voisi olla apuna", Kalliokuusi ehdottaa.

Vapaa-aika perheen parissa

Varsinaisten työtehtäviensä lisäksi Kalliokuusi toimii Gummeruksen kustannustoimittajien luottamusmiehenä. Hänen perheeseensä kuuluu aviomiehen ja kahden varhaisteini-ikäisen lapsen lisäksi sileäkarvainen kettuterrieri *Otto*. Vapaa-aikaa vietetään perheen parissa yhdessä liikkuen: esimerkiksi pyöräillen ja sauvakävelen.

Kirjoittajasta:

Helsingin yliopistossa suomen kieltä ja germaanis- ta filologiaa opiskeleva Terhi Lammi on syksyn ajan Sanastokeskuksessa korkeakouluharjoittelijana.

Sijainnin määrittämisestä paikkatietopalveluihin – geoinformatiikan sanastoa suomeksi

Lena Jolkkonen & Mari Junkkari

7

Geodeettisen laitoksen aloitteesta syksyllä 2004 aloitettu geoinformatiikan sanastohanke on nyt saatu päätökseen. Vuoden kestäneen tiiviin työskentelyn tuloksena syntyi noin 40-sivuinen *Geoinformatiikan sanasto*, joka julkaistaan syyskuussa osana Sanastokeskus TSK:n julkaisusarjaa (TSK 32). TSK toimii sanastohankkeen koordinaattorina ja sanastotyön asiantuntijana. Sanastoprojektia varten koottiin työryhmä, johon kuului asiantuntijoita alan keskeisistä organisaatioista eli Geodeettisesta laitoksesta, Maanmittauslaitoksesta, Teknisestä korkeakoulusta ja Helsingin yliopistosta.

Geoinformatiikan sanastoprojektin ensisijaisena tavoitteena oli koota alan keskeisimmät käsitteet yhteen ja taten helpottaa termien yhtenäistä käyttöä. Toinen tärkeä tavoite oli luoda suomenkielisiä termisuosituksia käsitteille, joilta ne ovat tähän asti vielä puuttuneet. Alalla käytettävä tutkimuksen ja viestinnän kieli on useimmiten englanti, joten suomenkielistä termistöä ei välttämättä ollut valmiiksi tarjolla, tai se oli vähintäänkin vaikiintumatonta. Uusi sanasto tukee omalta osaltaan käynnissä olevaa alan kansainvälisten ISO-standardien suomentamistyötä sekä hallituksen kansallisen paikkatietostrategian valmistelua.

Lähes kaksisataa käsitettä

Geoinformatiikan sanasto sisältää noin 140 termitietuetta, jotka on valittu pääasiassa englanninkielisten paikkatietoa koskevien ISO 19 000 -sarjaan sisältyvien käsitteiden perusteella. Käsitteet on määritelty suomeksi ja niille on annettu termit suomeksi ja englanniksi. Muutama käsite on tarkoituksella otettu mukaan vain suomenkielisen vastineen löytymisen koettiin tärkeämmäksi kuin käsitteen määrittely. Useisiin termitietueisiin on lisäksi sisällytetty tietoa pääkäsitteeseen liittyvistä käsitteistä, joten kaikkiaan sanastossa on tietoa lähes kahdestasadasta käsitteestä. Käsitteiden välisiä suhteita havainnollistetaan käsittekaavioissa, joita Geoinformatiikan sanastossa on yhdeksän.

Geoinformatiikan sanasto käsittelee sijainnin määrittämisen ja koordinaattijärjestelmiin sekä paikkatietoon,

paikkatietojärjestelmiin ja paikkatietopalveluihin yleisesti liittyviä käsitteitä. Mukaan on otettu lisäksi paikkatiedon mallintamisen ja paikkatiedon laadun keskeisiä käsitteitä sekä paikkatietoa kuvaavia geometrian ja topologian käsitteitä. Toisaalta muut geometiikan alaan kuuluvat osa-alueet, kuten geodesia, fotogrammetria ja tiedonkeruu on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Myöskään rasterimuotoiseen käsittelyyn liittyvää termistöä ei ole käsitelty tässä sanastossa.

Keskeinen alan peruskäsitteistöön kuuluva termi on sanastolle nimensä antanut termi *geoinformatiikka*. Käsite on määritelty kahden muun keskeisen käsitteen, *paikkatiedon* ja *paikkatietojärjestelmän*, avulla. Nämä kolme käsitettä on sanastossa määritelty seuraavasti:

geoinformatiikka
en geoinformatics

paikkatietoa ja *paikkatietojärjestelmiä* tutkiva tieteenala

Paikkatietotekniikaksi sanotaan sitä osaa geoinformatiikasta, joka soveltaa tietoteknisiä menetelmiä.

paikkatieto

en geographic information; geospatial information; geoinformation; geographic data; geospatial data

tieto *kohteista*, joiden paikka Maan suhteen tunnetaan

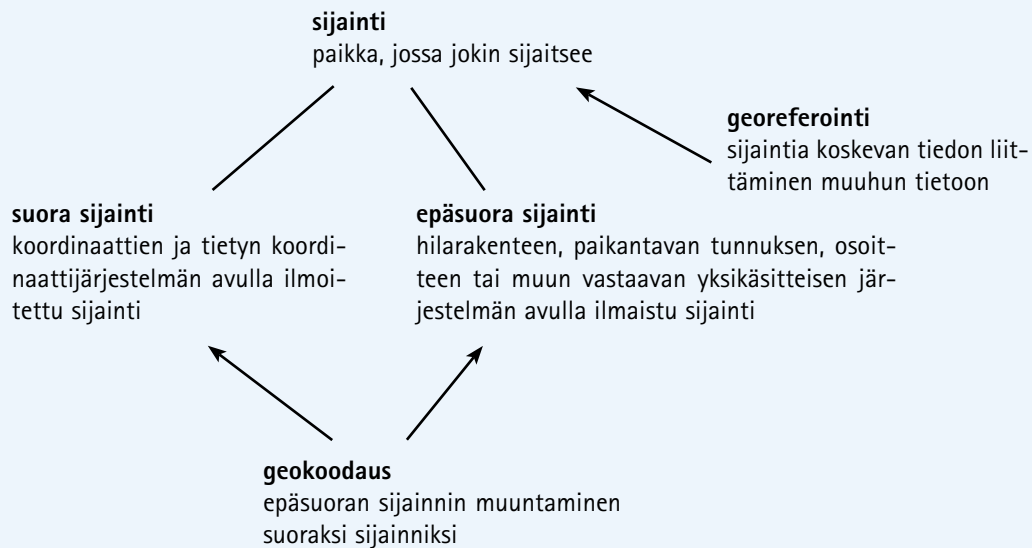
paikkatietojärjestelmä

en geographic information system; GIS

järjestelmä, jonka avulla voidaan tallentaa, hallita, analysoida tai esittää *paikkatietoa*

Paikkatietojärjestelmä koostuu laitteistoista, ohjelmistoista, *paikkatietoaineistoista*, käyttäjistä ja käytänteistä.

Paikkatietojärjestelmät voidaan jakaa käyttötarkoituksen perusteella tapahtuma- ja tiedonhallintatapainotteisiin tietojärjestelmiin sekä analyysipainotteisiin päätöksenteon tukijärjestelmiin.

Kaavio 1. Sijainti

Sanasto alan ammattilaisille

Sanaston kohderyhmä on geoinformatiikan ammattikie- len käyttäjät eli alan asiantuntijat. Määritelmät on ensisijaisesti laadittu tätä kohderyhmää ajatellen, mutta toki sanasto on oiva apu myös muille alan termistön kanssa kamppaileville toimijoille, kuten opettajille, kouluttajille, tiedottajille ja kääntäjille. Geoinformatiikassa käytettävät termit eivät välttämättä ole kovin tuttuja asiaan vihkiytymättömälle. Näin ollen määritelmistä on paljon hyötyä, kun tarvitaan täsmällistä tietoa termien takana olevista käsitteistä. Muutama esimerkki sanaston peruskäsitteistä:

sijainti

en position; location

paikka, jossa jokin sijaitsee

Sijainti ilmoitetaan *suoran sijainnin* tai *epäsuoran sijainnin* avulla.

suora sijainti; koordinaattitieto

en direct position

koordinaattien ja tietyn *koordinaattijärjestelmän* avulla ilmaistu *sijainti*

epäsuora sijainti

en indirect position

hilarakenteen, paikantavan tunnuksen, osoitteen tai muun vastaavan yksikäsitteisen järjestelmän avulla ilmaistu *sijainti*

Hilarakenteella tarkoitetaan esimerkiksi aluejakoa tai hakuruudustoa.

geokoodaus

en geocoding

epäsuoran sijainnin muuntaminen *suoraksi sijainniksi*

georeferointi

en georeferencing

sijaintia koskevan tiedon liittäminen muuhun tietoon

Sanaston laadinnan ongelmakohtia

Geoinformatiikan sanastohankkeen edetessä havaittiin, kuinka hankalaa erilaisten näkökulmien ja katsantokantojen yhteensovittaminen voi olla. Eri tarkoitusta varten käsitteet määritellään eri tavalla ja siten esimerkiksi paik- katietoa koskevien julkisen hallinnon suositusten eli

JHS-hankkeiden tapa määritellä käsitteitä ei välttämättä vastannut kansainvälisissä ISO-standardissa käytettyjä määritelmiä, vaikkei määritelmien välillä ollut suoranaisia ristiriitajakaan. Lisäksi on tunnettu tosiasia, että alan asiantuntijoilla voi olla toisistaan hieman poikkeavia – joskin perusteltuja – näkemyksiä käsitteen sisällöstä. Monissa sanastohankkeissa tällaisiin erilaisiin katsantokantoihin törmätään aivan peruskäsitteissä. Tässä hankkeessa peruskäsitteet *koordinaatisto* ja *koordinaattijärjestelmä* vaativat vielä viime metreillä paljon pohdintaa.

Termiehdotuksia ja uudistermejä

Geoinformatiikan sanastotyöryhmän haasteena oli siis toisaalta pyrkiä löytämään yhtenäisiä ja johdonmukaisia omakielisiä vastineita nykyiselle, hyvin vakiintumattomalle tai osin jopa olemattomalle suomenkieliselle geoinformatiikan termistölle; toisaalta haluttiin yhtenäistää alan termistöä myös käsitteiden määritelmien osalta.

Geoinformatiikan sanastohankkeessa pyrittiin miettimään uusia suomenkielisiä termisuosituksia käsitteille, joilta ne ovat tähän asti vielä puuttuneet, ja toisaalta etsimään jo käytössä olevista termeistä ne, jotka kuvaavat parhaiten kulloinkin kyseessä olevaa käsitettä. Sanastossa termiehdotukset on merkitty asteriskilla (*).

Termille *feature* pohdittiin pitkään suomenkielistä vastinetta. Tähän asti on usein tyydytty käyttämään englanninkielistä termiä myös suomenkielisissä teksteissä, joten tarve sopia sopivasta suomenkielisestä vastineesta oli suuri. Eri termiehdokkaista työryhmä päätyi suosittelemaan termiä *kohde*. Samoin termi *schema*, jolla tarkoitetaan määrämuotoista mallia, tarvitsi suomenkielisen vastineen. Ehdokkaana oli termi *kaavio*, mutta koska scheman ei välttämättä tarvitse olla kaavio, työryhmä lopulta piti parempana termiä *skeema*. Tämä päätös heijastuu myös alakäsitteisiin *käsiteskeema* ja *sovellusskeema*.

* **skeema**

en schema

määrämuotoinen *malli*

Skeema on mallin realisaatio.

Skeema voi olla esimerkiksi kaavio tai XML (eXtensible Markup Language) -skeema.

* **käsiteskeema; käsitekaavio**

en conceptual schema

määrämuotoinen *käsitelmä*

* **sovellusskeema**

en application schema

skeema, joka kuvaa yhden tai useamman sovellusalan tarvitsemaa tietoa

Geoinformatiikassa sovellusskeemat ovat paikkatietoskeemoja.

Englanninkielinen termi application schema voi viitata myös tiettyyn *paikkatietoaineistoon* ilman mitään yhteyttä johonkin sovellukseen.

Sovellusskeemoja ovat esimerkiksi GML (Geography Markup Language) -skeema tai sovelluskohmainen UML (Unified Modelling Language) -malli. Tässä yhteydessä termillä 'sovellus' ei tarkoiteta tietokoneohjelmaa vaan sovellusala.

Eräiden käsitteiden kohdalla jouduttiin toteamaan, että käytössä oleva määrittely- tai luokittelutapa oli oikeastaan jo hieman vanhentunut ja vaati näin ollen uuden käsitteen määrittämisen. Esimerkiksi termin *paikkatieto* ymmärrettiin aikaisemmin koostuvan paikan ilmaisevasta sijaintitiedosta ja kuvailevasta ominaisuustiedosta, kun taas nykykäsityksen mukaan paikkatieto voi olla joko erillisinä yksiköinä esitetty *paikkatietokohde* (*geographic feature*) tai alueen kattavana jatkumona esitetty *paikkatietojakauma* (*coverage*).

* **paikkatietojakauma**

en coverage

alueen kattavana jatkumona esitetty *paikkatieto*

Paikkatietojakauma voidaan ymmärtää alueen kattavana paikkatietofunktiona, joka palauttaa annettuun *pisteeseen* liittyvän tiettyä ilmiötä kuvaavan arvon.

Paikkatietojakauman palauttama arvo voi olla esimerkiksi lämpötilajakauma tai korkeusmalli.

Paikkatietojakauma voi olla myös hilamuotoista tietoa.

Geoinformatiikan sanasto ilmestyy kirjana syyskuun lopussa ja sitä voi tiedustella Sanastokeskus TSK:sta. Sanasto julkaistaan myös pdf-muodossa Sanastokeskuksen WWW-sivuilla osoitteessa www.tsk.fi.

Kääntäjät koolla Tampereella

Sirpa Suhonen

10

Kansainvälisen kääntäjien ja tulkkien järjestön FIT:n XVII maailmankongressi järjestettiin Tampere-talossa 4.–7.8.2005. Siellä käsiteltiin kääntämisen ja tulkkauksen ajankohtaisia kysymyksiä: aiheina olivat muun muassa tekijänoikeudet, standardit ja laatu, pienten kielten asema, kääntäjien ja tulkkien koulutus, oikeustulkkaus ja audiovisuaalinen kääntäminen. Kongressiin osallistui lähes 700 kääntäjää, tulkkia ja muuta alasta kiinnostunutta 60 eri maasta.

Kongressin teemana oli *Rights on! – Tous droits...!* eli oikeudet. Kongressin avanneen SKTL:n puheenjohtajan *Ari Penttilän* mukaan oikeudet tulee käsittää osana isompaa kokonaisuutta eli kääntäjien ja tulkkien tunnustamista ja arvostamista. FIT-kongressia ei pidetty Suomessa ensimmäistä kertaa. Jo vuonna 1966 järjestettiin viides FIT-kongressi Lahdessa. Kongresseja järjestetään joka kolmas vuosi, ja vuonna 2008 kongressi pidetään Shanghaissa Kiinassa.

Kielen yhteiskunnallinen merkitys

Kongressin yksi aihepiiri oli audiovisuaalinen eli av-kääntäminen. *Corinne Imhauser* puhui tekstityksestä kulttuurisena, yhteiskunnallisena ja poliittisena työkaluna. Aikaisemmin tekstitystä pidettiin hieman toisarvoisena kääntämisen alana, mutta nykyisin sitä on muun muassa TV:ssä, videoilla, DVD-levyillä ja sitä opetetaan monissa yliopistoissa. Tekstityksen yhteiskunnallisesta vaikutuksesta Imhauser otti esimerkiksi tekstityksen lukutaidon parantajana. Tällöin on tietysti erittäin tärkeää, että tekstityksen laatu on hyvää. Toisaalta taas se, mikä kieli monikielisessä maassa valitaan tekstityskieleksi, on sekä poliittinen että taloudellinen kysymys. Poliittinen siinä mielessä, mitä kieltä mahdollisesti suositaan, taloudellinen esimerkiksi siinä mielessä, paljonko tietyllä kielellä voidaan saavuttaa katsojia.

Neville Alexander on vaikuttanut aktiivisesti apartheidin jälkeisen Etelä-Afrikan kieli- ja koulutuspolitiikan kehittämiseen. Erittäin mielenkiintoisessa esityksessään hän kertoi Etelä-Afrikan ja yleisemmin koko Afrikan tilanteesta. Eurooppalaiset kielet (lähinnä englanti, ranska ja portugali) ovat valta-asemassa monissa Afrikan maissa ja usein ne ovat myös virallisia kieliä. Alexander erotti toisistaan vieraiden kielten valta-aseman ja hegemonian.

Valta-asemalla hän tarkoitti vieraiden kielten ja maiden poliittista, sotilaallista ja taloudellista ylivaltaa. Hegemonialla hän taas tarkoitti sitä, että ihmiset pitävät omaa kieltään vähempiarvoisena, mikä on hänestä vaarallisempaa kuin vieraiden kielten valta-asema. Alexanderin mukaan ihmisen sosiaaliluokka määräytyy kielen perusteella. Jos joku ei osaa valtakieltä, hän on ja pysyy oppimattomana ja köyhänä. Toisaalta opetustulokset ovat huonoja, koska useimmiten lapsia yritetään Afrikassa opettaa muulla kuin heidän äidinkielellään. Kaikki koulutetut ihmiset puhuvat jotain vierasta kieltä ja toimivat sillä ammattiyhteyksissä eivätkä monet voisi edes kuvitella, että yliopisto-opetusta olisi jollain paikallisella kielellä.

Parantaakseen afrikkalaisten kielten asemaa African Academy of Languages on tehnyt aloitteen laajasta käännösohjelmasta, jonka tarkoituksena on saada tärkeää maailman kauno- ja tietokirjallisuutta käännettyksi suurimmille afrikkalaisille kielille. Lisäksi korkeakouluopiskelijoiden tulisi tehdä lopputyönsä parhaiten osaamallaan afrikkalaisella kielellä. Lopputyöt myös tarkastettaisiin sekä sisällön että kielen kannalta.

Pienet kielet suurten rinnalla

Yksi kongressin teemoista oli pienten kielten asema – suomalaisille varsin läheinen aihe. Teemaa käsiteltiin muun muassa *Translating the Wrong Way* -työpajassa, jota vetivät *Tiina Kinnunen* ja *Liisa Laakso-Tammisto*. Väärään suuntaan kääntämisellä tarkoitetaan sitä, että kääntäjä kääntää muuhun kuin äidinkieleensä. Monet käännösteoriat ja -teoreetikot pitävät tällaista tilannetta pahana, mutta pienten kielten kohdalla kääntäminen muuhun kuin äidinkieleen on käytännön sanelema pakko, sillä äidinkieleltään muunkielisiä ja pieniä kieliä hyvin osaavia ihmisiä ei yksinkertaisesti ole tarpeeksi. Jotta tästä tilanteesta mahdollisesti aiheutuvia puutteita saadaan korjatuksi, kääntäjiä koulutetaan ja käännökset voidaan tarkistuttaa kyseistä kohdekieltä äidinkielenään puhuvalla henkilöllä. Työpajassa muun muassa huomautettiin, että englanninkielisiä tekstejä ei aina ole tarkoitettukaan äidinkielenään englantia puhuville, vaan laajalle kansainväliselle yleisölle, joka ei osaa lähtökieltä mutta joka hallitsee englantia. Tällöin tietyn englannin kielen variantin, esimerkiksi brittienglannin, käyttäminen käänn-

nöksessä ei välttämättä ole edes hyväksi.

Pienten kielten asemasta Euroopan unionissa kertoi *Mats-Peter Sundström*. EU:n laajentumisen myötä käännöstyössä on täytyntä ryhtyä käyttämään niin sanottuja välittäviä kieliä, koska ei löydy kääntäjiä, jotka voisivat kääntää suoraan kahden pienen kielen, esimerkiksi suomen ja maltan, välillä. Käännökset joudutaan tällaisessa tapauksessa tekemään ensin pienestä kielestä välittävään kieleen, joka on useimmiten englanti tai ranska, ja siitä sitten toiseen pieneen kieleen.

Faktaa ja fiktiota

Myös tekniset kirjoittajat olivat esillä kongressissa. Kääntäjät ja tekniset kirjoittajat ovat kaksi eri ammattiryhmää, mutta usein tekemisissä saman tekstin kanssa. *Claude Lamoureux* ja *Pirkko Huuskonen* esittelivät kääntäjien ja teknisten kirjoittajien tiivistä yhteistyötä omalla työpaikallaan, Wallacissa. Kääntäjät ovat mukana dokumentaatioprosessissa jo alusta alkaen ja heidän velvollisuutensa on ehdottaa parannuksia myös alkuperäiseen tekstiin. Kun uusi laite on vasta kehitteillä, mietitään mitä käsitteitä ja termejä siihen liittyy. Erikielisiä vastineita kerätään ja käyttöohjeita laaditaan jo ennen kuin laite on valmis. Sen mukaan, missä laite tulee ensin markkinoille, valitaan käännöskielet. Tällä kaikella pyritään lyhentämään aikaa, joka kuluu tuotteen pääsyssä markkinoille, mutta myös eliminoimaan virheet jo ennalta.

Kirjallisuuden kääntäminen oli luonnollisesti yksi kongressin aiheista. Klassikkojen kääntämisestä puhui muun muassa *Kersti Juva*, joka on kääntänyt englannista suomeksi muun muassa *Shakespearea*, *Charles Dickensia* ja *Henry Jamesia*. Hänen mukaansa klassikon kääntäminen on illuusion luomista: sellaisen mielikuvan luomista lukijalle, että klassikon tapahtumat olisivat voineet menneisyydessä tapahtua suomeksi. Käännös on aina hyppy lähdekulttuurista kohdekulttuuriin, mutta klassikoissa myös hyppy menneisyydestä nykyisyyteen. Juvan tavoite on tuoda käännösteksti lähelle lukijaa, mutta luoda illuusio menneisyydestä esimerkiksi vanhahtavilla sanavalinnoilla. Tällöin klassikkokäännös on helppolukuisempi kohdekielen nykylukijalle kuin alkuperäinen teksti lähdekielen nykylukijalle.

Termitietoa tarjolla

TSK:lla oli posteriesitelmä kongressissa. Sen aiheena oli sanastotyö käännösten laadun parantajana. Myös Valtioneuvoston kanslian kielipalvelun posterit käsitteli termi-

nologiaa ja kertoi sanastotyöstä valtionhallinnossa. Termityötä sivuttiin myös varsinaisissa esitelmissä. *Stuart Hippachin* mukaan oikeat termit on saatava selville mahdollisimman alkuvaiheessa tuotantoprosessia – jo tuotesuunnittelussa, koska sieltä termit leviävät markkinointiin, käännöksiin, yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Viestintäketjussa ongelmat vain suurenevät, jollei jo heti aluksi ole sovittu käytettävistä termeistä. Hänen mukaansa termienhallinnasta on tullut yhä tärkeämpää yrityksille, ja sitä kautta myös kielipalvelujen tarjoajille.

Suomalaista kulttuuria

Kongressin monipuolisessa ohjelmassa painottui suomalainen kulttuuri. Kielimuurit ylitettiin performanssein, multimedian ja musiikin keinoin, esiintyjinä olivat muun muassa Sorin Sirkus, *Roi Vaara*, *Marita Liulia* ja Sympaatti-kuoro. Kongressivieraille oli järjestetty muun muassa tapaamisilta Tullikamarille, suomalainen ilta Viikinsaareen ja juhlaillallinen SKTL:n 50-vuotisjuhlien kunniaksi.

Lisätietoa

Kongressia isännöi Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto ry (SKTL), joka täyttää tänä vuonna 50 vuotta.

Fédération Internationale des Traducteurs – International Federation of Translators (FIT) on kansainvälinen järjestö, johon kuuluu noin 100 kääntäjien ja tulkkiin järjestöä eri maista.

Kongressissa valittiin *Sheryl Hinkkanen* Suomesta FIT:n uudeksi puheenjohtajaksi.

Terminfo-lehden tilaukset:

www.stellatum.fi

☎ (09) 5421 0100

tilaajapalvelu@stellatum.fi

Nordterm 2005 – sanat vs. termit

Anu Ylisalmi

12

Pohjoismaissa sanastotyöllä on pitkät perinteet ja yhteistyötä on tehty pitkään. Terminologia-alan pohjoismainen yhteistyöjärjestö Nordterm aloitti toimintansa vuonna 1976. Joka toinen vuosi järjestettävälle Nordterm-päiville kokoonnuttiin tänä vuonna 9.–12. kesäkuuta maailman pohjoisimpaan pääkaupunkiin Reykjavikiin. Järjestäjänä oli Islannin kielitoimisto, Íslensk málstöð.

Nordterm on avoin kaikille terminologiasta ja sanastotyöstä kiinnostuneille. Nordterm-päivät keräsivät tällä kertaa noin sata osallistujaa Islannista, Norjasta, Ruotsista, Suomesta ja Tanskasta (myös Färsearilta ja Grönlannista) sekä aina Luxemburgia, Saksaa ja Sveitsiä myöten. Osallistujien joukossa oli tänäkin vuonna sekä vanhoja konkareita että ensimmäistä kertaa mukana olleita.

Termistön rooli suurelle yleisölle tuotettavissa teksteissä

Torstaina ennen varsinaista konferenssia järjestettiin perinteiseen tapaan terminologian kurssi. Tällä kertaa aiheena oli termistön rooli suurelle yleisölle tuotettavissa erikoiskielisissä teksteissä. Kurssin opettajina toimivat Vaasan yliopiston professorit *Merja Koskela* ja *Nina Pilke*.

Suurelle yleisölle tuotettavissa erikoiskielisissä teksteissä tietoa popularisoidaan. Erään määritelmän mukaan popularisointi tarkoittaa tieteellisen tiedon välittämistä maallikoille niin, että vastaanottajan tiedontaso otetaan huomioon. Välitettävän tiedon pitäisi olla oikeaa, ja se on välitettävä ymmärrettävässä muodossa kiinnostusta herättävällä tavalla.

Koskela ja Pilke lähestyivät aihetta toisaalta arkisen ja toisaalta tieteellisen tiedon kautta. Arkiselle tiedolle tyypillisiä piirteitä ovat valikoivuus, yleistäminen, puolivalmiit johtopäätökset, subjektiivisuus sekä kriitikkömyys. Tieteellinen tieto sen sijaan on systemaattista, objektiivista ja kriittistä. Koskela totesi kuitenkin, että nämä eri tiedot täydentävät toisiaan eikä niitä ole aina mahdollista erottaa toisistaan. Pienessä harjoituksessa määriteltiin metsä islantilaisittain: kaksi puuta on kohdannut.

Pilke käsitteli popularisoitujen tieteellisten tekstien kirjoittamista. Tällaiset tekstit ovat usein lyhyitä, hen-

kilokeskeisiä, konkreettisia, kuvailevia ja tunnepitoisia. Teksteissä tulisi käyttää esimerkkejä ja selittää alan erikoistermit kuitenkin aliarvioimatta lukijaa. Popularisoiduissa teksteissä ei tuoda esiin käsitejärjestelmää kokonaan, vaan nostetaan esiin vain tiettyjä näkökohtia. Myös käsitteiden väliset suhteet saattavat jäädä hämäräksi.

Sanastotyö on tärkeää

Itse konferenssin avasi Islannin kielineuvoston Íslensk málnefndin puheenjohtaja *Guðrún Kvaran*. Hän korosti avauspuheessaan sanastotyön tärkeyttä – työn tekopaidasta riippumatta. Omakieliset termit ovat välttämättömiä, jotta omalla kielellä voi kirjoittaa, puhua ja opettaa. Myös konferenssin pääpuhujat *Jón Hilmar Jónsson* ja *Dieter Rummel* nostivat esityksissään esiin sanastotyön tärkeyden ja sen tehostamisen.

Islantilainen sanakirjatoimittaja *Jón Hilmar Jónsson* kertoi, että Islannin kielipolitiikka ja kielenhuolto ovat vaikuttaneet voimakkaasti islantilaisen sanastotyön ja termistön kehittymiseen. Islantilaisessa yhteiskunnassa suhtaudutaan varauksellisesti vieraisiin vaikutteisiin kielessä ja pyritään sanaston jatkuvuuteen sekä samalla huolehtimaan kielen uudistusvoimasta. Erikoisalojen sanastoista pyritään tekemään selkeitä ja termeistä läpi kuultavia. Sanakirjoilla ja sanastoilla on hyvin tärkeä asema uusien islanninkielisten sanojen ja termien luomisessa.

Jón Hilmar Jónsson pohti myös sanojen ja termien suhdetta leksikografisesta näkökulmasta. Hän totesi, että leksikografialla ja terminologialla on monia yhtymäkohtia, mutta myös monia eroja. Leksikografian perusyksikkö on sana, kun terminologiassa kaikki perustuu käsitteeseen. Leksikografialle on tyypillistä sanojen monimerkityksisyys, kun taas terminologiassa pyritään termien yksiselitteisyyteen. Yleiskielen sanakirjoissa sanojen valinta perustuu sanan esiintymiseen ja frekvenssiin oikeassa kielenkäytössä. Terminologiassa otetaan huomioon, miten yksittäinen termi soveltuu käsitteen nimitykseksi ja millainen suhde sillä on muihin käsitteisiin ja termeihin.

Dieter Rummel Euroopan unionin elinten käännöskeskuksesta kertoi esityksessään Euroopan Unionin käännö-

nöspalvelujen toteuttamasta hankkeesta Inter-Active Terminology for Europe (IATE). Projektin tarkoituksena on luoda kaikille EU:n toimielimille yhteinen termitietokanta, johon otettaisiin mukaan eri tahojen olemassa olevat termistöt. IATE:n on tarkoitus olla WWW-pohjainen ja täysin interaktiivinen. Sen myötä EU:n kieliasioiden henkilöstö voi osallistua termistön luomiseen ja hallintaan, jolloin termistöt ovat nopeammin käytettävissä. IATE:n mahdollistaessa yhteistyön eri EU:n toimielimien kesken myös tuplatyö vähenee ja sanastotyö tehostuu. IATE-tietokanta on ollut nyt käytössä reilun vuoden ajan, ja useimmat projektin tavoitteista on saavutettu. Tietokannassa on 1,4 miljoonaa käsitettä ja 7 miljoonaa termiä. Suomenkielisiä termejä mukana on 330 000, kun esimerkiksi ruotsinkielisiä termejä on 317 000 ja englanninkielisiä termejä 1,5 miljoonaa.

Erlaisia näkökulmia sanoihin ja termeihin

Perjantain ja lauantain konferenssisuudessa oli lähes kolmekymmentä esitelmää, joissa sanoja ja termejä käsiteltiin eri näkökulmista, muun muassa terminologian tutkimuksen ja opetuksen, käytännön sanastotyön, leksikografian ja kääntämisen näkökulmista. Konferenssin ohjelmassa oli osittain rinnakkaisia esityksiä; osallistujien piti esimerkiksi valita, kuuntelevatko he esitelmää sanastotyöstä yhteiskunnassa vai ontologioista ja tiedonhausta. Seuraavassa on joitakin poimintoja konferenssin annista.

Johan Myking Bergenin yliopistosta pohti esityksessään sanoja ja termejä terminologian teorian kannalta. Hän totesi, että terminologisessa kirjallisuudessa on käytetty paljon tilaa ja energiaa teoreettisen rajan tekemiseksi sanojen ja termien välille, onhan terminologiassa lähtökohtana käsite eikä sana. Terminologian perinteen liiallinen korostaminen voi kuitenkin pahimmassa tapauksessa kääntyä terminologiaa vastaan ja johtaa eristymiseen kielitieteestä, leksikografiasta ja uusimmista terminologian suuntauksista. Myking totesi myös, ettei yleiskielen ja erikoiskielten raja ole kovin selvä, koska yleiskielen sanoja siirtyy termeiksi ja päinvastoin.

Anita Nuopponen Vaasan yliopistosta puhui japanilaisista lainasanoista ja -termeistä. Hän kertoi esimerk-

kien kautta yleiskielen sanoista, jotka ovat lainautuneet japanista suomeen, ruotsiin ja moniin muihin kieliin. Sana *samurai* ja *geiša* ovat tulleet muihin kieliin historiallisen Japanin kuvausten kautta. *Judo* ja *karate* ovat taas levinneet maailmalle japanilaisten itsepuolustuslajien kasvavan suosion myötä. Nuopponen nosti *tsunamin* esiin esimerkkinä sanasta, jonka nykyajan nopea uutistenvälitys toi kieleen yhdessä yössä. Tällaisten lainasanojen merkitykset ovat saattaneet myös muuttua alkuperäisestä.

Yleensä sanoja ja termejä lainataan englannista tai naapurikielistä, kun taas japanin kieltä pidetään eksotisena ja marginaalisena lainan antajana. Kuitenkin monet erikoisalut perustuvat japanilaisiin sanoihin ja ilmauksiin. Japanilaisen teeseremonian ystäville *chasen* on tuttu sana, ja judon harrastajat tietävät, mitä *randori* tarkoittaa. Nuopponen kertoi myös, että lainaamista on tapahtunut myös pohjoismaisista kielistä japaniin – *viking* tarkoittaa japanissa tosin voileipäpöytää.

Sissel Rike Agderin korkeakoulusta käsitteli esityksessään käänntösten sanoja ja termejä. Käännettäessä sanojen ja termien erottaminen on usein ongelmallista, koska ammattikielisten tekstien leksikaaliset yksiköt kattavat usein sekä yleiskielen että erikoiskielen. Erityisesti syntyy ongelmia monitulkintaisuuden kanssa. Kääntäjän suurimpia haasteita on huomata, milloin esimerkiksi homonymi on lähdetekstissä termi eikä sana, eikä kohdekieleessä ole vastaavaa homonymiaa. Tilanne muuttuu vielä monimutkaisemmaksi, kun lähdekielen termin kuvaamaa käsitettä ei ole ollenkaan kohdekieleessä.

Monissa esityksissä tuli esiin korpusten käyttö terminologiassa. Keskustelussa kävi ilmi, että ongelmana on korpusten yleiskielisyys. Tarvetta olisi erikoiskielisille korpuksille, jotta näitä pystyisi paremmin hyödyntämään sanastotyössä.

Eri alojen termistöistä

Sveitsiläinen *Dino Ferrari* kertoi pankki- ja rahoitusalan sanoista ja termeistä. Ferrarin mukaan pankki- ja rahoitusalan termistöille ominaista on yleis- ja erikoiskielen välinen harmaa alue, toisin kuin täysin teknisillä aloilla. Ferrari kertoi projektista, jossa päivitettiin suuren

sveitsiläispankin termipankki. Ferrari pyrki esimerkkien kautta näyttämään, kuinka käsitteet ja termit tunnustetaan alan teksteissä. Pankki- ja rahoitusalan termistössä tärkeässä asemassa ovat yhdyssanat ja sanaliitot (esim. *equity valuation*, *bond valuation*). Ferrarin mukaan näiden valinta termipankkiin on haasteellista ja usein vain yksittäiset sanaliiton osat otetaan mukaan, etenkin jos sanat esiintyvät monena eri yhdistelmänä.

Niina Nissilä Vaasan yliopistosta tutkii kronologisesta näkökulmasta liiketalouden käsitteitä ja termejä materiaalinaan ruotsalaisia ja suomenruotsalaisia taseita. Nissilä tutkiskeli esityksessään, millaisia dikotomioita taseissa on. Dikotomiolla tarkoitetaan luokan loogista jakautumista kahteen toisensa poissulkevaan alaluokkaan. Nissilä totesi, että taseiden dikotomiat perustuvat opituihin, alakohtaisiin ja ihmisen asettamiin sääntöihin. Dikotomiat antavat havainnollisen, mutta yksinkertistetun kuvan todellisuudesta, joten lisäksi tarvitaan täydentävää analyysiä.

Øivin Andersen Bergenin yliopistosta pohti esityksessään, voivatko kielioppitermit olla kielikohtaisia. Nykyaikaiseen kielitieteen termistöön vaikuttaa voimakkaasti sen latinalainen alkuperä. Laajalti käytetään vielä latinalaisperäisiä termejä, vaikka termien sisältöä on täytynyt osittain muuttaa niiden sovittamiseksi erilaisiin teoreettisiin kehyksiin. Andersen käytti esimerkkinä tästä Uudessa-Seelannissa puhuttavaa maorin kieltä, jota pitkään kuvailtiin englannin kieleen perustuvalla kielitieteen termistöllä. Viime aikoina maorin kieliopin kuvauksessa on kuitenkin siirrytty omakielisiin termihin.

Inkeri Vehmas-Lehto Jyväskylän yliopistosta käsitteli esityksessään sanakirjan toimittamista esimerkkinään tekeillä oleva suomalais-venäläinen metsäsanakirja. Valmis sanakirja sisältää termien ja vastineiden lisäksi myös

suomenkieliset määritelmät. Koska projektin terminologeilla ja toimittajilla ei ole metsäalan koulutusta, tarkoituksena oli aluksi käyttää teksteistä ja muista sanakirjoista löytyviä valmiita määritelmiä. Nämä osoittautuivat sanastotyön vaatimukseen nähden kuitenkin sen verran puutteellisiksi, että niitä on ollut pakko muokata. Määritelmien muokkaus on mahdollista vain yhteistyössä metsäalan ammattilaisten kanssa: sanakirjatoimittaja ei välttämättä osaa itse korjata huomaamaansa virhettä.

Uutta termistönhallinnasta ja ontologioista

Sigrún Þorgeirsdóttir kertoi Islannin ulkoministeriön käännöskeskuksen uudesta termitietokannasta ja uusista terminkeruumenetelmistä. Ulkoministeriön termipankissa on noin 36 000 termitietuetta ja kieliä on kahdeksan. Termipankki on ollut Internetissä kaikkien saatavilla vuodesta 2003 lähtien ja siinä on monipuoliset hakumahdollisuudet. Käytössä on myös Tradosin Translator's Work Bench -ohjelma. Ulkoministeriössä on kehitetty lisäksi uusi Termfangeren-ohjelma termien keruuseen käännösmuistin tiedostoista ja termien käsittelyyn.

Igor Kudashev ja Irina Kudasheva Helsingin yliopistosta käsittelivät termistönhallintaohjelmia. He totesivat, että termistönhallintaohjelma on nykyään välttämätön sanastoprojektissa. Monet ovat kehittäneet omia ohjelmiaan, kun kaupalliset ohjelmat eivät ole täyttäneet kaikkia vaatimuksia. Myös tekeillä olevan suomalais-venäläisen metsäsanakirjan toimituksessa on jouduttu kehittämään oma termistönhallintaohjelma, MyTerMS (My Terminology Management System). Ohjelma on räätälöity nimenomaan tätä projektia varten.

Ontologiat ovat viime aikoina olleet kovassa nousussa. Nordtermissä ontologioista puhui muun muassa *Katri Seppälä* Sanastokeskus TSK:sta. Hän kertoi Suomalaiset

LIITY SANASTOKESKUKSEN JÄSENEKSI!

Sanastokeskus TSK:n jäseneksi voivat liittyä yhteisöjen lisäksi myös yksityishenkilöt. Jäsenetuna saat muun muassa Terminfon, kutsun jäsentilaisuuksiin, säännöllisesti kuulumisia Sanastokeskuksen toimistosta sekä palveluitamme alennettuun hintaan.

Lisätietoja ja jäsenyyshakemuksen saat TSK:n WWW-sivuilta osoitteessa <http://www.tsk.fi>.

semanttisen webin ontologiat -projektista, jonka yhtenä tavoitteena on luoda *Yleisen suomalaisen asiasanaston* perusteella yleinen suomalainen ontologia. Ontologia tarkoittaa koneluettavassa muodossa olevaa käsitejärjestelmää. Ontologioiden avulla voidaan tulevaisuudessa helpottaa indeksointityötä. Lisäksi voidaan ottaa käyttöön uusia älykkäitä sovelluksia, jotka hyödyntävät ontologian sisältämää semanttista tietoa.

Konferenssissa oli huomattavissa, kuinka mallintajien ja terminologien maailmat ovat lähentymässä toisiaan ja myös tiedonhaun tehokkuuden merkitys on nousussa. Myös *Bodil Nistrup Madsen*, *Hanne Erdman Thomsen* ja *Carl Vikner* Kööpenhaminan kaupunkorkeakoulusta kertoivat tutkimuksestaan. Näistä asioista kuullaan varmasti lisää lähivuosina.

Sanastotyö yhteiskunnassa

Henrik Nilsson Terminologicentrum TNC:stä kertoi yrityksessään Ruotsissa tehdystä selvityksestä kansallisen terminologisen infrastruktuurin luomiseksi. Projektin tähänastisia tuloksia ovat kyselytutkimus Ruotsin terminologisista resursseista, ruotsalainen versio *Heidi Suonuutin Guide to Terminology* -teoksesta ja in vitro -diagnostiikan sanastotyöryhmän perustaminen. Lisäksi on ehdotettu, että perustetaan termistöportaali, joka toimisi luonnollisena lähtökohtana terminologisen tiedon etsijöille. Tärkein osa portaalia olisi kansallinen termipankki, Rikstermbanken.

Nilsson kertoi myös suunnitelmista olevasta erityisestä ohjelmasta, jossa viranomaisilla ja yrityksillä olisi sanastotyöstä vastaavia henkilöitä inventoimassa, koossa, kehittämässä ja jopa luomassa ruotsinkielistä sanastoa omassa organisaatiossaan käytettäväksi. Tämä loisi pohjaa kansalliselle termipankille. Termipankki olisi tehokas työkalu monille ryhmille: keskenään omalla ammattikielellään viestiville ammattilaisille, ulkomaan kauppaa käyville yrityksille, medioille, tavallisille Ruotsin kansalaisille ja ulkoruotsalaisille. Termistöportaali auttaisi sanastotyöstä vastaavia organisaation käsitteiden tarkistamisessa, ja sen myötä voitaisiin vähentää tuplattyötä ja viestintä kansalaisten kanssa selkeytyisi.

Stefano Testi kertoi Ruotsin Sosiaalhallituksen tekevästä sanastotyöstä. Sosiaalhallitus vastaa Ruotsissa alansa käsitteistä ja termeistä. Sanastotyötä Sosiaalhallituksessa tehdään varsinkin potilas- ja asiakasturvallisuuden, verrattavan datan ja siirrettävän datan kannal-

ta. Sanastotyössä käytetään vakiintuneita menetelmiä, ja tarkoituksena on nostaa hoitohenkilökunnan tietämystä sanastotyön merkityksestä. Sosiaalhallituksella on myös julkinen WWW-pohjainen termipankki. Sosiaalhallitus tekee yhteistyötä myös Ruotsin kuntien ja maakäräjien kanssa yhteisessä sanastoneuvostossa. Tavoitteena on yhteinen ammattikieli terveyden- ja sairaanhoidossa sekä sosiaalipalveluissa.

Knut Jonassen Standard Norgesta kertoi Norjassa tehdystä tutkimuksesta, jossa kartoitettiin sanastotyön tarvetta. Kohderymänä olivat yrityksissä sanastotyön ja ammattikielten kanssa tekemisissä olevat henkilöt. Heitä pyydettiin vastaamaan kysymyksiin muun muassa infrastruktuurista ja asenteista. Tuloksista kävi ilmi, että sanastotyötä pidetään tärkeänä. Useimmat vastaajista harjoittivat sanastotyötä yrityksessään, mutta laajuudessa oli suuria eroja. Useimmat tekevät sanastotyötä varsinaisten tehtäviensä ohessa. Sanastotyö on organisoitu eri tavoin eri yrityksissä. Yleensä sanastotyön parissa työskentelevät ovat korkeasti koulutettuja henkilöitä, joilla on pitkä työkokemus. Sanaston kehittämistä tapahtuu lähes kaikilla erikoisaloilla, mutta painotus on tutkimuksen mukaan teknisillä ja luonnontieteellisillä aloilla. Termistön kehittämisen tarve on suuri, kukaan ei halua, että ammattiviestintää olisi pakko käydä vain englanniksi. Kiinnostus osallistua norjalaisen termistön kehittämiseen materiaaleilla tai työpanoksella on suuri. Useimmat ovat sitä mieltä, että tällaisen työn pitäisi olla ainakin osittain julkisrahoitteista.

Oheisohjelmaa ja kokoustamista

Perjantain esitysten jälkeen kaikki oli kutsuttu Reykjavíkin kaupungin vastaanotolle kaupungintalolle. Kaupunginvaltuuston edustaja totesi puheessaan, että pienenä kansana islantilaisille kielellä ja kielitaidolla on suuri merkitys. Tilaisuus antoi hyvän mahdollisuuden tutustua uusiin pohjoismaisiin kollegoihin, vaihtaa kuulumisia jo ennestään tuttujen kanssa ja viihtyä Reykjavíkin valoisassa illassa.

Lauantai-iltapäivänä oli työryhmien kokouksia sekä yleiskokous. Työryhmissä keskusteltiin Nordtermin puitteissa tapahtuvasta kurssi- ja koulutustoiminnasta sekä Nordtermin uusittavana olevasta WWW-sivustosta. Yksi työryhmistä oli jo torstaina kokoontunut käsittelemään niin ikään uusittavana olevaa pohjoismaista sanastotyön sanastoa.

Yleiskokouksessa *Jan Hoel* esitteli Nordtermin uutta jäsentä Norjan Språkrådetia sekä *Henrik Nilsson* ja *Susanne Lervad* kertoivat Euroopan terminologian kattojärjestön EAF:n kuulumisia. Lisäksi myös muut pohjoismaiset sanastokeskukset kertoivat tilanteestaan. Yleiskokous huipentui Nordtermin johtokunnan puheenjohtajuuden siirtymiseen *Dóra Hafsteinsdóttirilta* (Íslensk málstöð) Jan Hoelille (Norjan Språkrådet) ja tämän merkkinä jo perinteeksi muodostuneeseen Nordterm-sateenvarjon luovutukseen.

Lauantai-iltana ohjelmassa oli juhlaillallinen. Herkullisen illallisen lomassa seurusteltiin kollegojen kanssa, kuunneltiin hienoa lauluesitystä ja laulettiin yhdessä pohjoismaisia kappaleita. Tunnelma oli varsin hilpeä.

Lounais-Islannin jyliä ja karuja maisemia

Konferenssin päätteeksi sunnuntaina oli ohjelmassa retki, jolla pääsi näkemään Islantia myös Reykjavikin ulkopuolella. Ensin suunnattiin Alafossin tehtaanmyymälään, josta monet hankkivat villatuotteita edulliseen hin-

taan. Sitten matkaa jatkettiin vuorimaisemien halki Þingvellirin kansallispuistoon, joka on Islannin merkittävimpiä nähtävyyksiä luonnonkauneutensa ja historiallisen merkityksensä takia. Þingvellir on saanut nimensä siitä, että siellä kokoontui vuodesta 930 lähtien vuosisatojen ajan maailman vanhimpana pidetty kansankärjälaitos Alþing. Þingvellirissä islantilaiset myös julistautuivat itsenäisiksi vuonna 1944. Paikka on erikoinen myös siitä syystä, että se sijaitsee Pohjois-Amerikan ja Euroasian mannerlaattojen välisessä saumakohdassa.

Seuraavaksi ajettiin Hengillin kuumavesialueen jylhien vuorten yli. Hengillin alueelta otetaan Reykjavikin lämmittämiseen tarvittava kuuma vesi. Matka jatkui valtavien karujen laavakenttien läpi ja lounaaksi nautittiin kalastajakylässä merikrotonia ja merikissaa. Lopuksi jatkettiin laavakenttien läpi Keflavikin lentokentälle, josta useimpien lennot olivat samana iltana kotimaahan.

Iloiset ja ystävälliset islantilaiset isännät olivat tehneet parhaansa konferenssin järjestämisessä. Kahden vuoden päästä Nordterm-päivien järjestämisvuorossa on Norja – nähdään siellä!

Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutti ja Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia järjestävät Helsingissä suomalais-venäläiseen metsäsanakirjahankkeeseen liittyen metsätermiseminaarin

Termit ja metsä. Terminologia Suomessa ja Venäjällä

13.–14.10.2005 alkaen klo 9.00 Aleksanteri-instituutissa, Töölönkatu 3 A, 5. krs.

Tarkempi ohjelma Aleksanteri-instituutin WWW-sivuilla osoitteessa www.helsinki.fi/aleksanteri.

Ilmoittautumiset 30.9.2005 mennessä, e-mail: pirjo.lehtiniemi@helsinki.fi, puh. 09-1912 8649. Tilaisuus on maksuton.

Yhteistyössä UPM Kymmene Oyj ja Metsäntutkimuslaitos

Heinäpuheita ja puuta heinää yliopistoista

Yliopistoissa ja niiden ympärillä tapahtuu nyt paljon. Uusi kaksiportainen tutkintoasetus on juuri astunut voimaan, yliopistojemme tilaa on arvioitu lukuisissa raporteissa ja kantaa on otettu kiivaasti myös lehdistössä. Kun paljon tapahtuu, syntyy myös paljon puhetta ja polemiikkia, samoin kuin selkiytymätöntä termistöä, muoti-ilmaisuja ja mantramaisia hokemia. Osaa ilmaisuista tarvitaan luonnollisesti kuvaamaan kehitystä ja sen myötä tapahtuvia muutoksia. Toiset taas edustavat muodikasta ja tarkeitushakuista strategiakieltä, joka kuulostaa hienolta ja ajantasaiselta. Tarkempi tarkastelu osoittaa kuitenkin usein, etteivät ilmaisujen keksijät tai jatkokäyttäjät ole oikeastaan ajatelleet, mistä on kyse.

Yliopistoille on uudessa yliopistolaisissa määritelty ns. kolmas tehtävä, yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Tähän mennessä olen puhujasta riippuen kuullut varsin vaihtelevia käsityksiä siitä, mitä yhteiskunnallinen vaikuttavuus on ja miten sen pitäisi muuttaa yliopistojen toimintaa. Yksi sanoo, että yhteiskunnallinen vaikuttavuus on sitä, että yliopistot kysyvät elinkeinoelämältä, mitä niiden pitäisi opettaa ja lakata opettamasta ja tutkimasta hyödyttömiä asioita. Toinen sanoo, että yliopistojen pitäisi olla ennen muuta alueellisia vaikuttajia ja tehdä mitä poliittiset päättäjät pitävät tarpeellisena. Yliopistot taas sanovat, että kun me opetamme ja tutkimme, niin se on sitä yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Mikä on uusi ylioppilas? Käsite tuntuu päällisin puolin selvältä, mutta käytännössä on osoittautunut aika hankalaksi määritellä, kuinka kauan yliopistoon pyrkivä voi olla uusi ylioppilas.

Nyt on sitten tarjolla myös erilaisia maisteriohjelmiä vanhojen syventävien opintojen rinnalla, mutta mitkä ovat maisteriohjelman tunnusmerkit? Vielä ne ovat hakusessa, mutta selvinnevät ajan mittaan. Opiskelija saa nyt kuitenkin käteensä HOPSinsa, henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa, samalla kun opettajat painivat UPJ:n, uuden palkkausjärjestelmän, henki- ja vaatiosien kanssa.

Metaforat ovat valaisevia, mutta myös vaarallisia, jos ne viedään liian pitkälle. Kun yliopistoilta alettiin vaatia tuloksellisuutta, siirryttiin myös käyttämään tuotantoprosessista lainattua termistöä. Yliopistoilta vaaditaan tehokkuutta, ja tehokkuus taas määritellään yleensä ta-

Krista Varantola

Krista Varantola on Tampereen yliopiston rehtori ja oli pitkään Sanastokeskuksen hallituksen jäsen.

vaksi tuottaa yhä suurempia määriä tasalaatuisia tuotteita entistä pienemmin kustannuksin. Opiskelijasta tuli aihio, josta syntyy opiskelun kautta tuote, tutkintotuotantotavoitteen yksikkö. Yliopisto ei nyt kuitenkaan ole tehdas, jonka tehtävänä on vuosittain tuottaa yhtä suurempia kappalemääriä maisteria ja tohtoria. Tehokkaan yliopiston tulee luonnollisesti olla ammattimaisesti johdettu. Arvailujen varaan jää kuitenkin, miten niitä nyt sitten johdetaan ja mitä se ammattimainen johtajuus oikein on.

Tällaiset kysymykset ovat tietysti niitä haasteita, joita ilman emme enää osaa elää. Vai oletteko nähneet viime aikoina yhtään puheenvuoroa, jossa ei puhuttaisi haasteista? Vaikeat asiat on paras määritellä haasteellisiksi ja siirtää ne sitä kautta aika hoitaa -mappiin.

Erlaiset ranking-listat saavat suomalaiset sekopäisiksi. Viis siitä, mitä kriteerejä on käytetty ja miten niitä on painotettu, millä perusteella ne on tehty ja keitä varten. Tunnettu Shanghain lista on eri yhteydessä ja eri maissa moneen kertaan osoitettu hyvin sattumanvaraisesti ja epämääräisesti koostetuksi, mutta silti siihen viitataan kuin absoluuttiseen paremmuusjärjestykseen. Onkohan niin, että kilpailuhullu kansakunta haluaa aina olla tulostaulukon kärjessä, oli sitten kysymys akanheitos-ta tai saappaankannosta?

Selkiintymättömät käsitteet ja harhaanjohtavat termit kertovat tietysti kiivaasta kehitysvaiheesta ja myös siitä, että tarvitaan aikaa ja lisäväittelyä, ennen kuin uudet ideat jalostuvat käyttökelpoisiksi käsitteiksi. Uudet käsitteet käyvät omaa darwinistista kamppailuaan ja onneksi yleensä vain parhaat jäävät henkiin ja vaikuttamaan. Huolestuttavaa on kuitenkin se epäanalyttisyys ja pinnallisuus, joka nykyisin leimaa yliopistojen tilaa koskevaa keskustelua. Kyseenalaistaminen ei ole muodikasta, kun taas globaalinen kilpailukyky on pyhä ja yksiselitteinen asia.

Master Translator Pro – termityötä tukeva käännösmuistiohjelma

Reija Becks

18

Onnistunut erikoisalan käännös edellyttää oikeiden termien käyttöä. Ihmispään muistilokerot ovat hyvä termien tallennuspaikka, mutta ikävä kyllä ajalla on tapana ryöväitä vaivihkaa tätä kallisarvoista pääomaa. Hankalasti keksityt vastineet saattavatkin olla hukassa, kun niitä myöhemmin tarvitsisi uudelleen. Yrityksessä puolestaan termistön on oltava monen henkilön saatavilla ja henkilövaihdoksista huolimatta yhdenmukaista.

Suomalaisen kieliteknologiayrityksen Master's Innovations Oy:n kehittämä englannista suomeen ja päinvastoin kääntävä Master Translator Pro -ohjelma (MTP) edustaa uuden sukupolven älykästä käännösteknologiaa, niin sanottua käännösälyä. Ohjelmassa yhdistyvät esimerkki-pohjaisen konekäännöksen, tekoälyn ja perinteisen käännösmuistinparhaat ominaisuudet. Ohjelman uutuusonsen sisältämä kielitieto, jonka avulla se osaa ehdottaa käännöksiä, vaikka teksti olisi entuudestaan tuntematon.

Käännöstyökalu ja termistönhallinta yhdessä

Ohjelma on suunniteltu tukemaan kääntäjää termityössä, sillä termit tallentuvat vaivattomasti käännösprosessin aikana, eikä sanastoa varten tarvita erillisiä työkaluja. Käyttäjän kanssa vuorovaikutteisesti kääntäessään MTP havaitsee tuntemattomat sanat ja kyselee niiden vastineita. Ohjelma avaa ikkunan, jossa termi näkyy yleensä perusmuodossa. Käyttäjä kirjoittaa sanan kohdekielisen vastineen, jolloin termipari tallentuu ohjelmaan ja on heti käytettävissä. Uusien sanojen talteenotto hoituu kätevästi näin kääntämisen ohessa, eikä termejä tarvitse koota jälkikäteen. Useinhan siihen ei liikene aikaa varsinaisen kääntämisen päätyttyä, ja lisäksi termiparien metsästäminen perästäpäin isosta tekstimassasta on työlästä.

Jo käännösprojektia perustaessaan käyttäjä voi valita käännökselleen erikoisalan, jolloin kaikki hänen antamansa uudet sanat saavat kyseisen erikoisalan merkinnän. Tällöin ohjelma myös kääntäessään käyttää kyseisen alan sanoja ensisijaisesti ja yleiskielen sanoja vasta toissijaisesti. Kääntäjä voi itsekin lisätä laajaan erikoisalojen listaan uuden tulokkaan.

Kirjoittajasta:

Reija Becks toimii kääntäjänä ja kouluttajana Master's Innovations Oy:ssä.

Sanaston ja rakenteiden muokkaus

Käyttäjä voi tarvittaessa myös lisätä, poistaa ja muokata sanoja suoraan ohjelman tietämyskannassa, sillä koko sanasto on käyttäjän näkyvillä. Sama pätee kaikkiin ohjelman tallentamiin niin sanottuihin rakenteisiin. Rakenne on käännettäväksi valittu muutaman sanan tai kokonaisen lauseen muodostama looginen kokonaisuus, jota MTP osaa soveltaa uusissa yhteyksissä sekä luonnollisen kielien tasolla että kieliopillisella tasolla. Sanoille ja rakenteille voi jälkikäteen lisätä erikoisalamerkinnän tai poistaa sen. Käyttäjä voi halutessaan saada näkyviin myös yhden erikoisalan termistön kerrallaan.

Erikoisalan merkinnän ohella sanan ja rakenteen yhteydessä on tietämyskannassa pari muutakin kenttää lisätietoja varten. Käyttäjä-kenttään voi laittaa esimerkiksi kääntäjän tai asiakkaan nimen, tai mitä sitten haluaakin, ja kommentti-kenttään vaikkapa käyttöesimerkin.

Sanoilla ja rakenteilla on käytön myötä kasvava yleisyysarvo: mitä enemmän käyttöä, sitä suurempi numero. Ja mitä suurempi numero, sitä herkemmin ohjelma valitsee kyseisen sanan käännökseen. Arvoa voi käyttäjä itsekin säätää. Englannin sanan jollekin harvinaiselle suomalaiselle vastineelle voi antaa arvon 1 ja yleisemmälle esimerkiksi arvon 6. Tällöin ohjelma valitsee jälkimmäisen – ellei käyttäjä ole valinnut käännösprojektilleen jotain erikoisalaa, jolloin ohjelma suosii alan termejä. Lisäksi ohjelma saattaa semanttisen älynsä ansiosta käyttää jotain toista sanaa, koska katsoo sen sopivan kontekstiin paremmin.

Englannin- ja suomenkielisen aakkosjärjestyksen lisäksi sanat ja rakenteet saa aikajärjestykseen, jolloin ylinä näkyy se, mitä on viimeksi lisätty. Rakenteita on ohjelmassa valmiiksi yli 90 000 ja sanoja yli 100 000, ja molempia voi hakea tietämyskannasta monin eri tavoin. Sanoja voi hakea myös pikahaun avulla, jolloin sana ilmestyy hakuruutuun reaaliaikaisesti sitä mukaa, kuin sitä kirjoittaa.

Ilmainen kolmen kuukauden versio Master Translator Pro -ohjelmasta on ladattavissa kokeiltavaksi osoitteesta www.kaantaja.fi. Lisätietoja ohjelmasta saa osoitteesta www.masterin.com tai sähköpostitse info@masterin.com.

*Termiharava-palstalla
käsitellään ajankohtaisia
tai ongelmallisiksi
osoittautuneita termejä.
Lukijat voivat lähettää
lehden toimitukselle
ehdotuksia sopivista
aiheista.*

– DIGIKUILU, DIGISYRJÄYTYMINEN

Nykyajan tietoyhteiskunnassa kansalaisten mahdollisuus käyttää tietoverkkoja on tärkeää. Tietoyhteiskuntamahdollisuuksien puuttumiseen viitataan käsitteellä *digisyrjäytyminen* tai *digikuilu* (engl. *digital divide*, ruots. *den digitala klyftan*). Sillä tarkoitetaan osaamispääoman ja varallisuuden riittämättömyyttä.

Vastaavasti *digisyrjäytyneillä* tarkoitetaan väestöryhmiä, joiden tietoyhteiskuntataidot ovat väestön keskiarvoa selvästi huonommat. Tällaisia ovat Suomessa esimerkiksi monet iäkkäät, vähävaraiset, vähän koulutetut ja maaseudun asukkaat.

– ÄLYLEHTI JA ÄLYRUUTU

EEdellisessä lehdessä käsiteltiin jo muutamia *äly*-alkuisia termejä. Nykyään *äly*-alkuilitettä viljellään varsinkin laajasti ja joissakin tapauksissa sen käyttö on liioiteltua, koska itse tuotteessa ei välttämättä ole mitään *älyä*.

Tällä kertaa käsittelyssä on kaksi uutta *äly*-termiä, *älylehti* (engl. *intelligent magazine*) ja *älyruutu* (engl. *intelligent frame*). Näitä on viime aikoina käsitelty mediassa. *Älylehti* on uudenlainen monimedia, jossa painettu sana, langattomuus ja sähköinen media yhdistyvät kameräkännykän avulla.

Älylehtien jutuissa ja mainoksissa on *älyruutuja*, joiden kautta avautuu esimerkiksi lisätietoja, tarjouksia ja vinkkejä lukijoille. Lehteen painettu *älyruutu* mustavalkoista pikselikuvaa muistuttava matriisikoodi, jonka avulla kameräkännykkä yhdistää lukijan esimerkiksi jatkuvasti päivitettävälle WWW-sivulle.

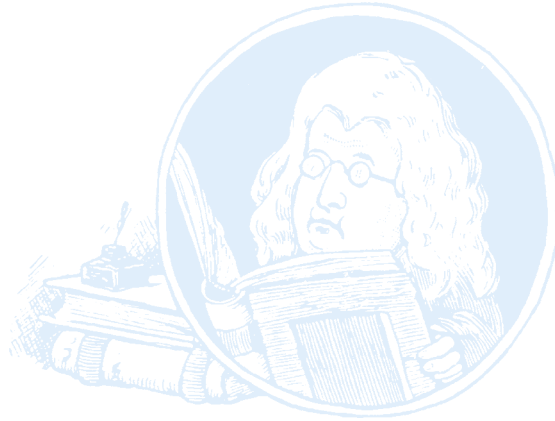
– ERISNIMIÄ SISÄLTÄVIEN
TERMIEN KIRJOITUSASU

Erisnimiä sisältävien termien kirjoitusasusta tulee termipalveluun kysymyksiä tämän tästä. Päänvaivaa aiheuttaa termin osien kirjoittaminen yhteen tai erikseen, osien väliin mahdollisesti tuleva yhdysmerkki tai ajatusviiva, alkuosan nominatiivi- tai genetiivimuoto sekä iso tai pieni alkukirjain. Aihetta on käsitelty Terminfon numerossa 6/93, mutta nyt on hyvä kertauksen paikka.

Yleispäteviä ohjeita kysymykseen on vaikea antaa, koska vastaus riippuu myös termin vakiintuneisuudesta. Yhdysosanana täysin vakiintunut termi kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella ilman yhdysmerkkiä riippumatta alkuosan taustasta (esimerkiksi *celsiusaste* ja *röntgensäteily*).

Jos alkuosana on tavaramerkki, alkuosa on nominatiivimuotoinen ja se kirjoitetaan isolla alkukirjaimella ja osien väliin tulee yhdysmerkki (esim. *Philips-kodinkoneet*). Jos alkuosana on sanaliitto, yhdysmerkin edelle tulee välilyönti osoittamaan, että koko sanaliitto on yhdystermin alkuosana (esim. *Token Ring -verkko*).

Jos alkuosana on laitteen tai menetelmän kehittäjän tai keksijän nimi, yhdysosat kirjoitetaan erikseen sanaliitoksi, alkuosa isolla alkukirjaimella ja genetiivimuodossa (esim. *Mooren laki*, *Jominy'n koe*). Jos erisnimiä on useampia, kukin kirjoitetaan isolla alkukirjaimella genetiivimuodossa ja väliin tulee ajatusviiva (esim. *Diffien-Hellmanin menetelmä*). Jos nimiä on kovin monta, usein viimeisenkin nimen taivuttaminen riittää (esim. *Laurence-Moon-Bordet-Biedlin syndrooma*).

- *Psykologian sanasto*

Mirja Kalliopuskan kokoama *Psykologian sanasto* selittää yli 2300 psykologian ja lähitieteiden termiä määritelmineen ja englanninkielisine vastineineen. Termit on esitetty aakkosjärjestyksessä ja monista on annettu myös etymologisia tietoja. Sanasto on uudistettu ja laajennettu laitos vuonna 1994 ilmestyneestä *Psykologian sanat*-teoksesta.

Teos tukee lukion psykologian oppikirjoja ja sisältää sosiaalipsykologian ja kasvatustieteen käsitteitä. Tarkan käsitteistön avulla korkeakoulujen ja sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitosten opiskelijat voivat nyt täydentää ja varmentaa psykologian kurssiensa antia. Opettajille ja kirjastoille teos on tärkeä tietolähde ja hakuteos.

Filosofian tohtori ja valtiotieteen maisteri, Helsingin yliopiston soveltavan psykologian dosentti *Mirja Kalliopuska* on toiminut pitkään opettajana Helsingin yliopistossa sekä kesäyliopistoissa ja avoimissa korkeakouluissa. Hän on kirjoittanut yksin tai työryhmissä 23 tieto- ja oppikirjaa.

Sanastoa myydään kirjakaupoissa noin 20 euron hintaan.

Mirja Kalliopuska
Psykologian sanasto
Otava, Helsinki 2005. 236 s.
ISBN 951-1-20094-1

- *Puutarhasanasto englanti–suomi–englanti*

Kaisa Karjalainen on koonnut *Puutarhasanaston englanti–suomi–englanti*. Teos kattaa varsin laajasti puutarha-alan sanaston kasveista ja kasvien ominaisuuksista aina hyönteisiin ja puutarhakalusteisiin asti.

Sanakirjanomainen teos jakautuu kahteen osaan: ensimmäisessä osassa hakusanana on suomenkielinen termi tai kasvinnimi, toisessa osassa on ensimmäisenä kielinä englanti. Sanastossa on molemmilla kielillä yli 4000 hakusanaa.

Kasvinnimien yhteydessä teoksessa ei ole latinankielisiä nimiä, joista saattaisi varsinkin alan ammattilaisille olla hyötyä termin oikeellisuuden vahvistamisessa.

Englanti on puutarha-alan tutkimuksen ja kirjallisuuden valtakieli. Puutarhasanaston avulla pitäisi pystyä lukemaan monentasoisista alan kirjallisuutta. Teos soveltuu etenkin tavallisten puutarhakirjan lukijoiden käyttöön.

Sanaston voi hankkia kirjakaupoista noin 15 euron hintaan.

Kaisa Karjalainen
Puutarhasanasto englanti–suomi–englanti
Tammi, Helsinki 2005. 184 s.
ISBN 951-31-3150-5

- *Viljelykasvien nimistö*

Pentti Alangon ja *Ella Rätty*n toimittama *Viljelykasvien nimistö* tarjoaa ajantasaista tietoa kasvien nimistä. Teos on ilmestynyt ensimmäistä kertaa, tuolloin 14-sivuisena, jo vuonna 1951. Uusin 200-sivuinen versio ilmestyi viime vuonna. Teoksen painotus on latinankielisessä nimistössä.

Kasvien tieteellisistä nimistä on olemassa kansainväliset säännöt, joiden mukaan kasvista on käytettävä vanhinta tieteellisesti pätevästi ja sovitujen sääntöjen mukaisesti julkaistua nimeä, vaikka se tunnettaisiin paremmin jollakin uudisnimellä.

Kasvien tieteelliset nimet voivat muuttua myös esimerkiksi saataessa uutta tietoa kasvien sukulaisuushteista. Viljelykasvien nimistöstä voi tarkistaa kasvin voimassa olevan tieteellisen nimen.

Nimistössä on mukana Suomessa viljeltävät koristelijä hyötykasvit sekä tärkeimmät tuontihedelmät ja akvaariokasvit. Kirja antaa ohjeita kasvien nimeämiseen ja nimien kirjoitusasuun. Nimistö esitetään aakkosjärjestyksessä kasvien suvun alkukirjaimen mukaan. Nimien lisäksi annetaan tietoa synonyymeistä ja väärin käytetyistä nimistä sekä kasvien käytöstä ja myrkyllisyydestä.

Kirjan lopussa on taulukko heimojen nimistä latinaksi, suomeksi ja ruotsiksi. Lisäksi teoksessa on suomen- ja ruotsinkieliset hakemistot sekä kirjallisuusluettelo.

Kirja on hyvä apuväline ulkomaalaisia puutarhalehtiä ja -kirjoja sekä taimi- ja siemenhinnastoja lukiessa. Myös kasvitieteellisissä puutarhoissa vieraillessa nimistöä apuna käyttäen löytää monelle kasville tutun nimen.

Teoksen voi ostaa hyvin varustetuista kirjakaupoista noin 40 euron hintaan.

Pentti Alanko ja Ella Rätty (toim.)
Viljelykasvien nimistö – Kulturväxternas namn
 Puutarhaliitto, Helsinki 2004. 199 s.
 ISBN 951-8942-57-9

- *Urheilusanakirja*

Antero Raevuoren laatima *Urheilusanakirja* on ensimmäinen suomalais-suomalainen selittävä urheilusanakirja.

Sanakirjan hakusanasto koostuu niin perinteisten suomalaisten kuin myös uusien, kansainvälisten urheilumuotojen termeistä. Mukana on 58 urheilulajia, muun muassa alppihiihto, jääkiekko, kuntoliikunta ja sauvakävely, moottoriurheilu, mäkihyppy, pesäpallo, uinti ja yleisurheilu. Lisäksi mukaan on otettu yleistermejä dopingia unohtamatta.

Urheilusanakirja sisältää viittaukset mukaan lukien 3 547 hakusanaa. Termit esitetään teoksessa aakkosjärjestyksessä, mutta kirjan lopussa on lajeittain järjestetty termihakemisto. Mukana on hyvin paljon urheiluslangia. Termeille annetaan suomenkielinen määritelmä, selite tai kuvaus. Mukana on myös vieraskielisiä termejä. Termien ja selityksien lisäksi teoksessa on urheiluhistoriaan liittyviä sattumuksia ja tietoisuuksia. Kirjan lopussa on henkilöhakemisto.

Urheilusanakirja on tarkoitettu urheilun harrastajille, penkkiurheilijoille, tietokilpailijoille, toimittajille, valmentajille, järjestöväelle sekä itse urheilijoille ja heidän tukijoilleen.

Urheilusanakirjan on laatinut monista urheiluteoksistaan tunnettu Antero Raevuori avustajinaan 30 asiantuntijaa.

Urheilusanakirja on myytävänä noin 50 euron hintaan kirjakaupoissa tai suoraan WSOY:n verkkokaupassa osoitteessa <http://www.wsoy.fi>.

Antero Raevuori
Urheilusanakirja
 WSOY, Helsinki 2005. 373 s.
 ISBN 951-0-29372-5

- *Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme*

22

Nyky-yhteiskunnassa yhä useamman ihmisen elämä rakentuu erilaisten papereiden, viestien ja sanomien vaaraan.

Vesa Heikkisen toimittamassa *Tekstien arki* -teoksessa tarkastellaan elintarvikepakkauksia, opaskilpiä, pikku-uutisia, tekstiviestejä, lomakkeita, kirjelappusia, veikkausvihjeitä ja muita päivittäisiä tekstejä. Teos koostuu 15 erillisestä tutkimuksesta, jotka muodostavat yhden kokonaisuuden.

Kielen-, kulttuurin- ja yhteiskunnan tutkijat analysoivat teoksessa arkipäiväisiä tekstejä kuten pikku-uutisia ja veikkausvihjeitä, mainoksia ja kontakti-ilmoituksia, tienviittoja ja ruokapakkauksia, lomakkeita ja kirjelappusia, tekstiviestejä ja allakan sivuja, entisajan taikoja ja omaelämäkerrallisia tarinoita menneestä. Näiden kautta

tutkitaan muun muassa sitä, millaisia elämisen malleja ihmisille tekstein annetaan.

Monialaisista tutkimuksista on hyötyä opiskelijoille, opettajille, eri alojen tutkijoille ja muillekin, jotka ovat kiinnostuneita arjesta, kielestä, kulttuurista ja yhteiskunnasta. Kirjasta hyötyvät myös ne, jotka haluavat perehtyä tekstien kriittiseen analysointiin ja lukemiseen.

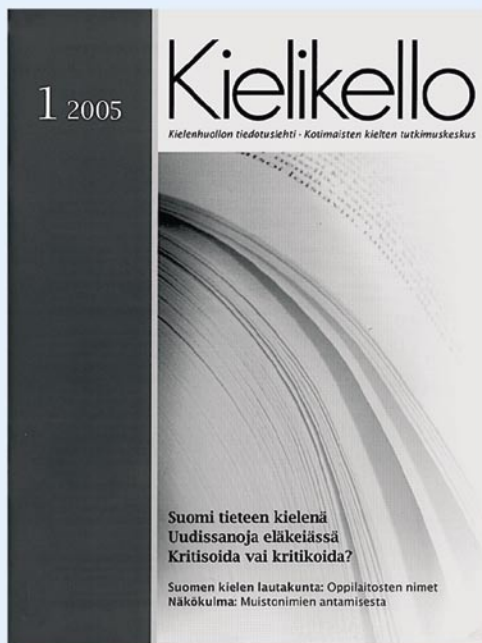
Tekstien arki on myynnissä noin 30 euron hintaan hyvin varustetuissa kirjakaupoissa sekä Gaudeamus Kirjan verkkokaupassa osoitteessa <http://www.yliopistokustannus.fi/>.

Vesa Heikkinen (toim.)

Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme
Gaudeamus Kirja, Helsinki 2005. 326 s.

ISBN 951-662-929-6

Kirjoitatko työksesi? Onko kieli työvälineesi?

Kielikello vastaa kysymyksiisi ja auttaa käytännön kirjoituspulmien kanssa painiskelevaa. Lehdessä julkaistaan suomen kielen lautakunnan suositukset, kerrataan vanhoja ohjeita ja annetaan uusia. Lisäksi käsitellään sanastokysymyksiä, selvitetään ongelmia ja kerrotaan ajankohtaisista kielenkäytön ilmiöistä.

Kielikellossa kerrotaan nykykielestä ja sen kehityksestä, mutta valotetaan myös kielen menneisyyttä, tarkastellaan sanojen taustoja ja suomen monimuotoisten murteiden ilmiöitä.

Kielikelloa julkaisee Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

TILAUKSET:

- www.kielikello.fi
- tilaajapalvelu@stellatum.fi
- puh. (09) 5421 0100

Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 27 € ja määräaikaistilaus (12 kk) 32 €. Irtonumero 8 €.

Client's language

Page 3

It is natural for the Finns to think that business is better if the client is served in his or her native language and so understands what is going on. The representatives of small languages are usually more sensitive to this fact than the representatives of dominant languages. The speakers of small languages do not expect that others would learn their language, they will themselves learn other languages. Finns are eager language learners, both in school and free time. There is not necessarily any ideology or love of languages behind this; realists just understand that the knowledge of languages brings a competitive advantage and that this in turn brings money.

Multilingual terminology work is especially useful for small languages. It is easier to serve the clients with their own language when the essential terms of a certain field can be found in a glossary. The fast retrieval of terms saves a lot of time and money. This efficiency boosts the competitiveness of such a company which does terminology work. Our global world, which is full of information, needs terminology work more than ever.

Virpi Kalliokuusi – TSK's friend in publishing

Page 4

Virpi Kalliokuusi has been the publishing manager in the Dictionary and Educational Materials department of Gummerus Publishers since 2001. Before that she worked 11 years in the TSK.

Languages have always interested Kalliokuusi, and therefore she started to study French in the University of Helsinki. She spent one year as an exchange student in the University of Toulouse in France. Kalliokuusi found the general linguistics courses of Toulouse so fascinating that the subject became her other minor subject in addition to English. She graduated in 1989, and almost immediately started to work at the TSK in a housing terminology project.

In 2001 she moved to Gummerus which is the oldest continuously operated publisher in Finland. Gummerus is a general publisher which has both fiction (Finnish and translated) and non-fiction, like hobby books, dictionaries and language books. It is the fourth biggest publisher in Finland with a staff of 30. The dictionary department publishes mainly dictionaries and grammars for adult education and self-teaching. Gummerus has published

Sirpa Suhonen

language books since the beginning of the 1990s, and this activity is increasing all the time.

As publishing manager Kalliokuusi is responsible for planning the publishing program. She supervises the progress of work and gives advice to editors. "We choose such books for publishing that we believe are in demand. Often they sell well, not always, but this is the normal risk in publishing."

Kalliokuusi thinks that the best in her work is versatility. In a small office all kind of publishing activities are present. Projects are divided between a publishing editor and manager, and cooperation is close. The hard concurrence between publishers in the small Finnish market makes the work challenging. The work is about languages and language use, and Kalliokuusi thinks this is the most interesting.

Terminology deals with special languages, lexicography usually with the standard language. In Kalliokuusi's opinion terminological background is very useful in lexicography. "The way of thinking, the attitude towards linguistic expressions and concepts behind them is actually similar, although in terminology the concept comes first and a designation is thought only afterwards. Terminology has also a strong normative approach whereas lexicography is mainly descriptive."

Gummerus will soon publish the first Finnish dictionary which is directed to children. With the help of this book, children can learn new things and ways to express themselves and also learn to use dictionaries. The latest large dictionary project was the *English-Finnish Dictionary* published in April, requiring three years of work.

Nowadays dictionaries are not started from zero; usually there is some material ready. The projects start with the planning of work phases, timetable and financing. All the old entries will be checked, some will be discarded, and new ones will be added. After the first check round, certain points, like terms or some entry selection, will be checked. Next the material is proofread, layout is designed and page proofs are made.

Dictionaries still sell well, also paper books. Learner's and pocket dictionaries are selling best. "A few years ago it was thought that the use of ordinary dictionaries

would end and that people would start using electronic dictionaries, but this has not happened."

"Feedback from users is too scarce. Usually the feedback is such that a certain word the user needs is missing. This is a great challenge in lexicography: how to respond to the different needs of different users" says Kalliokuusi.

"Terminology work influences communication in special fields. The TSK has an important role in taking care of the special languages. Information on special languages must be spread, what they are and why they are needed. Native language terms must also be developed so that new information is disseminated to all and not just experts."

Geoinformatics terminology

Page 7

The geoinformatics terminology project, started in the autumn 2004, has now been finished. *The Vocabulary of Geoinformatics* will be published in September as a part of the TSK's series of publications (TSK 32). The TSK acted as the coordinator and terminology expert in the project. A group of experts included representatives from the Finnish Geodetic Institute, National Land Survey of Finland, the Helsinki University of Technology and the University of Helsinki.

The purpose of the project was to gather the central terminology of the field together and thus facilitate coherent usage of terms. Another important objective was to create Finnish term recommendations for such concepts that did not yet have them. The language used in the field is in most cases English, so there were not necessarily any Finnish terms or they were unestablished.

The glossary contains about 140 term records with Finnish terms and definitions and English terms. There are some Finnish-English term pairs with no definitions since in these cases the finding of a Finnish term was considered more important than definitions. Many term records contain information on related concepts so in all there is information on about 200 concepts in the glossary.

The areas covered are positioning, coordinate reference systems, geographic information (GI), GI systems and services, GI modelling and quality, GI-related geometry and topology. The target group of the glossary are geoinformatics experts, but it is also useful for others struggling with GI terms.

During the project it became clear how difficult it can be to reconcile different viewpoints and opinions.

For different purposes concepts are defined differently, and experts in the field may have different opinions on the content of concepts. One of the objectives of the project was, however, to unify the terminology in the field when it comes to definitions, too.

Translators in Tampere

Page 10

The XVII World Congress of the International Federation of Translators (FIT) was organized in Tampere, Finland on 4–7 August. The latest topics on translation and interpretation were discussed: e.g. copyright, standards and quality, situation of languages of limited diffusion, translator and interpreter training, court interpreting and audiovisual translation. Almost 700 translators, interpreters and others interested in the field participated in the Congress. The theme of the Congress was Rights on!

Neville Alexander from South Africa told about the language situation in Africa. European languages (mainly English, French and Portuguese) are dominant in many African countries, and often they are also the official languages. Alexander differentiated between the dominance and hegemony of a language. According to him dominance means political, military, economical dominance but hegemony means that people think that their own native language is inferior compared to the dominant language, and Alexander thinks this is even more dangerous than dominance. Language defines the social class of a person. If someone does not know the dominant languages, he or she is and remains ignorant and poor. To improve the status of indigenous African languages the African Academy of Languages has made an initiative on a large-scale translation programme the aim of which is to translate important world fiction and fact into African languages.

Languages of limited diffusion were discussed in the workshop *Translating the Wrong Way* organised by *Tiina Kinnunen* and *Liisa Laakso-Tammisto*. Translating the wrong way means that the translator translates into a non-native language. This is considered bad by some translation theories and theorists, but in small languages like Finnish it is a must since there are not enough native speakers of other languages who know Finnish well enough. In order to alleviate deficiencies possibly caused by this, translators are trained and translations can be checked by native speakers.

Terminology was also discussed in the Congress. The TSK's poster dealt with practical terminology work in

special fields, and the poster of the Government Terminology Service at the Prime Minister's Office handled the terminology of the Finnish state administration. Language service providers have also noticed that terminology management is becoming more and more important for companies.

Nordterm 2005 – words vs. terms

Page 12

Terminology work and cooperation in the field have long traditions in the Nordic countries. The Nordic terminology forum Nordterm was founded in 1976. It is an open forum for all who are interested in terminology. The Nordterm conference, organized every two years, was held in Reykjavík, Iceland, on 9–12 July. The conference gathered about hundred participants from all the Nordic countries, Faeroe Islands, Greenland, Luxembourg, Germany and Switzerland.

Before the conference a course on terminology was organized, as usual. This time the theme was the role of terms in special language texts produced for the general public. *Merja Koskela* and *Nina Pilke* from the University of Vaasa were the lecturers. Information is popularized for the general public, which means that the information is offered to laypersons in such a way that the level of knowledge of the recipient is taken into account. According to Koskela and Pilke typical characteristics of everyday information are selectivity, generalization, unfinished conclusions, subjectivity and uncriticalness. Scientific information, however, is systematic, objective and critical.

Jón Hilmar Jónsson, Icelandic dictionary editor, told that the language policy and planning in Iceland have strongly influenced the development of terminology work and terms in Iceland. The Icelandic society has a reserved attitude towards foreign influence on their language, and they try to take care the renewal of the Icelandic language. Glossaries and dictionaries have a very important role in creating new Icelandic words and terms.

Dietel Rummel from the Translation Centre for bodies of the European Union told about the Inter-Active Terminology for Europe (IATE). The purpose is to create a common terminology database for all EU bodies and to include all existing EU terminologies. IATE will be web-based and fully interactive. It will permit the EU's linguistic staff to participate in the creation and maintenance of terminology, thus making terminology avail-

able faster. By allowing for cooperation and coordination between the EU bodies, IATE will reduce duplication of effort and make terminology work more efficient. The IATE database has been used for more than a year now, and most of the objectives have been reached. The database includes 1.4 million concepts and 7 million terms. There are about 330.000 Finnish and 317.000 Swedish terms, whereas there are 1.5 million English terms.

There were about 30 presentations in the conference e.g. on terminology research and training, practical terminology work, lexicography, translation, ontologies and information retrieval. *Anita Nuopponen* from the University of Vaasa talked about Japanese loan words and terms. There are Japanese words that have become loan words in Finnish, Swedish and many other languages, like *samurai* and *karate*. Usually words and terms are loaned from English or neighbouring languages, whereas Japanese is considered exotic and marginal as a loan source. However, many special fields are based on Japanese words and expressions, like tea ceremony and judo.

The use of corpora came up in many presentations. Discussions revealed that the problem with corpora is that they are based on the standard language. There is need for special language corpora so that they could be better utilized in terminology work.

Henrik Nilsson from Terminologisentrum TNC told about a report made on the implementation of a national terminological infrastructure in Sweden. It has been suggested that a terminology portal would be established for those who need terminological information. The most important part of the portal would be a national termbank. It would be an efficient tool for special field experts, companies engaged in foreign trade, media and ordinary Swedish citizens.

Nordterm's working groups had meetings during the conference, e.g. on the revision of a Nordic glossary of terminology. After the conference there was a sightseeing tour which visited Þingvellir, an ancient court venue where the Icelandic people declared their independence in 1944, Hengill hot spot, place where Reykjavík gets its heating water, and vast lava fields.

Life, the university and everything

Page 17

There happens a lot in and around Finnish universities just now. The new Government Decree on University Degrees has just come into effect, the state of our universities has been evaluated in many reports and heated

opinions have been published in the media. When a lot happens, a lot of talk and polemic is generated, as well as many hazy terms, buzz phrases and mantras. Some of the expressions are naturally needed to describe the development and changes taking place whereas others are examples of fashionable and purpose-oriented strategy jargon which sounds fine and up-to-date. A closer look will often reveal that the inventors and re-users of those expressions have not really thought what they are talking about.

The new law defines a third task, social significance, for universities. So far it has depended on the speaker what social significance is and how it should change the activities of universities. One says that it means that universities ask the business sector what they should teach and stop teaching and researching useless things. The other says that universities should have local influence and do what politicians think is necessary. Universities say that when we teach and study, that is the social significance.

Metaphors are illustrative but also dangerous if taken too far. When cost-efficiency was started to be demanded from universities, terms loaned from production processes started to be used. Efficiency is usually defined as a way to produce more quantities of products of uniform quality with lesser costs than before. The student became a blank which studies transform into a product. However, the university is not a factory the task of which is to produce bigger and bigger amounts of masters and doctors.

Translation memory program supporting terminology work

Page 18

Master Translation Pro (MTP) developed by Master's Innovations Ltd., a Finnish language technology company, is an English–Finnish–English translation memory program that combines example-based machine translation, artificial intelligence and traditional translation memory. The novelty of the program is its linguistic information with the help of which it can suggest translations although the text is previously unknown.

The program is designed to support the translator in terminology work, since terms can be saved during the translation process and no separate tools are needed. MTP notices unknown words and opens a window where the user can write the source language equivalent and the term pair will be stored in the program. So the gath-

ering of new words may be done while translating and there is no need to collect words afterwards or to try to find them in text masses.

The user can choose a special field for the translation, and then the program marks all the new words with this field's tag. It also suggests words from this field first and secondarily from the standard language. The user can add, delete and change words and structures (a logical entity of a few words or a sentence) directly in the knowledge base of the program. The knowledge base also has a user field where the client's name can be entered and a comment field where a usage example may be added.

Words and structures have a frequency value which grows with use: the greater the use, the bigger the value. The bigger the value, the more likely the program is to choose that word into the translation. In addition to alphabetical order, words and structures may be organized chronologically and the newest additions will be displayed on top of the list. The program contains more than 100.000 words and 90.000 structures.

Literature

Page 20

Glossary of psychology

Mirja Kalliopuska has compiled *Psykologian sanasto*, a glossary of psychology, which contains more than 2300 Finnish terms and definitions on psychology and related fields with English equivalents. The glossary is arranged alphabetically according to the Finnish term.

Garden glossary

Kaisa Karjalainen has compiled *Puutarhasanasto*, an English–Finnish–English garden glossary. It covers garden terms from various plants to insects and garden furniture. The glossary contains more than 4000 entries in both languages.

Terminology of cultivated plants

Viljelykasvien nimistö, a terminology of cultivated plants, by *Pentti Alanko* and *Ella Rätty* offers up-to-date information on Finnish plant names. It contains Latin, Finnish and Swedish names on ornamental and useful plants cultivated in Finland and most important imported fruit and aquarium plants.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 20–21.

TSK on sanastotyön asiantuntija

Sanastokeskus TSK ry tarjoaa sanastotyöhön ja erikoisalojen termien käyttöön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. Taustaltaan TSK on vuonna 1974 perustettu yhdistys, jonka ensisijaisena tarkoituksena on saada aikaan laadukkaita sanastoja sekä kehittää sanastotyön metodiikkaa ja pitää yllä siihen perustuvaa osaamista. Toiminta perustuu terminologian teorian ja sitä soveltavien käytännön menetelmien vankkaan hallintaan ja kehittämiseen.

Sanastokeskus TSK:n toimintamuotoja ovat:

- termiaineistojen tuottaminen ja julkaiseminen
- termistöhuolto ja terminologinen neuvonta
- sanakirjoihin erikoistunut kirjasto
- sanastotyöhön liittyvä tietopalvelu
- sanastotyön menetelmien kehittäminen ja koulutus
- terminologia-alan kansainvälinen yhteistyö.

Sanastokeskus tekee riippumattomana asiantuntijaelimellä yhteistyötä paitsi jäsentensä myös muiden terminologiasta ja sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa – esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen, pohjoismaisten sanastokeskusten, kansainvälisten standardisoimisjärjestöjen sekä Euroopan unionin toimielinten kanssa.

Keitä TSK palvelee?

TSK:n asiakkaita ovat suomalainen elinkeinoelämä, julkishallinto, koulutus- ja tutkimussektori, Euroopan unionin toimielimet sekä terminologista tietoa tarvitsevat yksityishenkilöt. Palvelut on tarkoitettu kaikille oman alansa asiantuntijoille toimenkuvaan katsomatta, sillä missäpä työssä ei ammattikielen ja -termistön hyvällä hallinnalla olisi merkitystä. Erityisen paljon TSK:n palveluja käyttävät kääntäjät, toimittajat ja muut kielenkäytön ammattilaiset.

TSK kehittää ja tarjoaa palvelujaan asiakkaiden tarpeiden mukaan sekä erillisten toimeksiantojen muodossa että omaehtoisesti. Sanastokeskuksen työ on viime kädessä aina yleishyödyllistä palvelutoimintaa: siitä hyötyvät kaikki.

TSK är expert på ordlistearbete

Terminologicalcentralen TSK erbjuder kunskap och experthjälp i frågor som berör ordlistearbete och facktermer. TSK är en förening som grundades år 1974. TSK:s primära uppgifter är att utarbeta högklassiga ordlistor och vidareutveckla ordlistearbetets metodik samt att upprätthålla det kunnande detta baserar sig på. TSK behärskar terminologins teori och de praktiska metoder som tillämpar den.

TSK:s verksamhetsformer:

- produktion och publicering av terminologier
- termvård och terminologisk rådgivning
- ett bibliotek specialiserat på ordböcker
- terminologisk informationstjänst
- utveckling av ordlistearbetets metodik samt utbildning
- internationellt samarbete inom terminologin

Terminologicalcentralen samarbetar som obunden expertorganisation såväl med sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av ordlistearbete – till exempel med Forskningscentralen för de inhemska språken, de nordiska terminologicalcentralerna, internationella standardiseringsorgan samt Europeiska kommissionens organ.

Vem kan utnyttja TSK:s tjänster?

Bland TSK:s kunder finns, förutom privatpersoner som behöver terminologisk information, även representanter för det finländska näringslivet, den offentliga förvaltningen, utbildnings- och forskningssektorn och Europeiska unionens organ. Tjänsterna är avsedda för alla fackmän, oberoende av befattning, ty i vilket arbete skulle inte ett gott behärskande av fackspråk och -termer vara betydelsefullt? Speciellt mycket används TSK:s tjänster av översättare, journalister och övriga professionella språkanvändare.

TSK utvecklar och erbjuder sina tjänster enligt kundernas behov. Uppdragen kan komma utifrån eller tas på eget initiativ. Arbetet på terminologicalcentralen är alltid i sista hand allmännyttigt: alla blir betjänta av det.

www.tsk.fi

Sanastokeskus TSK tarjoaa termeihin ja ammattikieliin liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja sekä kirjoja että sähköisessä muodossa. Termipankki TEPA on käytettävissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 9.00–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yksityishenkilöitä, yrityksiä, liikelaitoksia, käännoistimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Terminologicentralen TSK erbjuder experthjälp i frågor som berör terminologi och fackspråk. TSK:s huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor både i tryckt och elektronisk form. Termbanken TEPA finns tillgänglig på adressen <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:s bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket är öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl. 9.00–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av privatpersoner, företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.